

Skånskt lantbruk

En blick in i framtiden till år 2025

G.A. Johansson, L. Jonasson, H. Rosenqvist, K. Yngwe (red)
2014
Hushållningssällskapet Skåne och Länsstyrelsen i Skåne län

Förord

Lantbruk och livsmedelsindustri är och har sedan länge varit mycket viktiga näringsgrenar i Skåne, såväl ur ekonomisk som ur sysselsättningssynpunkt. Med anledning av att Hushållningssällskapen i Skåne år 2014 firade 200 år uppstod en önskan att ta en titt in i spåkulan för att se hur skånskt lantbruk kan förväntas se ut år 2025.

Frågor som belyses är bland annat: Hur har skånskt lantbruk utvecklats under 2000-talet? Hur kommer skånskt lantbruk se ut år 2025 om utvecklingen under de senaste 10 åren fortsätter? Hur kommer förändringar i priser och gårdsstöd påverka utvecklingen till år 2025?

Rapporten har delfinansierats med EU-medel via Länsstyrelsen i Skåne.

Sammanfattning

Lantbruk och livsmedelsindustri är och har sedan länge varit en av de viktigaste näringsgrenarna i Skåne. Det gäller både ekonomiskt och ur sysselsättningssynpunkt. En framtidsstudie utfördes 2001 av Lars Jonasson på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län. Studien syftade till att kartlägga det aktuella läget och utvecklingstendenser fram till år 2010.

Denna rapport är delvis en uppföljning av den tidigare studien. Utvecklingen sedan 2001 beskrivs, läget 2013 kartläggs och utvecklingen fram till år 2025 prognostiseras. Prognosen bygger på trendmässiga framskrivningar av utvecklingen som kompletteras med modellberäkningar för fyra olika framtidsscenarier. Några av de frågor som behandlas är hur företagsstrukturen ser ut idag, hur sammansättningen kommer att förändras fram till år 2025, samt vad respektive företag gör då. Syftet med rapporten är att den ska utgöra ett underlag för lantbruksföretag, organisationer, myndigheter och forskningsinstitutioner att rusta sig inför framtiden.

Trenderna visar på minskande volymer, främst för animaliesidan. Skånsk svinproduktion kommer halveras till år 2025 om nuvarande trender håller i sig, dock visar modellberäkningarna att förändrade priser kan hålla tillbaka minskningen något. Mjölken kan befinna sig vid ett trendbrott, då invägningen efter flera års nedgång under de senaste åren sett ut att stabiliseras och faktiskt öka något. Även modellberäkningarna pekar på oförändrad eller ökande volym för mjölken.

Grunden i animalieproduktionen har under lång tid varit familjejordbruket men dessa företag är i princip helt borta till år 2025, åtminstone när det gäller mjölk och svin. Det blir därmed en tudelning av jordbruket där det stora antalet företag får mycket liten betydelse för produktionen. Den egentliga animalieproduktionen koncentreras i stället till ett fåtal större enheter. Dock utgör nötproduktion och lammproduktion undantaget när det gäller animalieproduktionen, där produktionen kommer fördela sig över flera mindre företag. Framförallt i skogsbygderna kommer de små producenterna vara mycket viktiga för att hålla landskapet öppet.

Inte heller växtodlingsföretagen minskar i antal på samma sätt, även om trenderna pekar på att de minskat med ca 16 procent till år 2025. Både de minsta fritidslantbruken och medelstora växtodlingsföretagen med 1-3 sysselsatta ser nämligen ut att öka i antal, och det verkar således som det traditionella familjejordbruket gynnsas av den tekniska utvecklingen och genom inköpta tjänster och samverkan lyckats skapa en rationell produktion.

Trenderna tyder också på ökad diversifiering på lantbruken, där det blivit allt vanligare med gårdsförädling eller turism kopplat till gården. Även olika former av energiproduktion kan förväntas öka. Trädgård kommer även fortsatt vara en stark näring i Skåne, dock tyder trenderna på att företagen blir färre men större och att de mindre företagen med trädgårdsproduktion som en sidoverksamhet kommer minska markant.

Slutsatsen är att stora enheterna kommer att svara för produktionen och de små för utvecklingen på landsbygden. Detta förutsatt att båda får möjlighet att utvecklas och blomstra.

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Bakgrund	4
Denna rapport.....	4
Metod.....	4
Kartläggning och trendframskrivning av skånskt lantbruk	5
Skånskt lantbruk	5
<i>Utvecklingen under 2000-talet - trendmässig eller trendbrott?.....</i>	<i>5</i>
<i>Färre lantbruksföretag och färre sysselsatta i lantbruket</i>	<i>7</i>
<i>Åldrande lantbrukarkår</i>	<i>7</i>
<i>Jordbruksmarken minskar</i>	<i>8</i>
<i>Trendmässigt ökande skördar</i>	<i>9</i>
<i>Minskande mjölkproduktion eller ett trendbrott</i>	<i>10</i>
<i>Stabil nötköttsproduktion</i>	<i>10</i>
<i>Konjunkturkänsliga svin</i>	<i>12</i>
<i>Fler får och höns</i>	<i>12</i>
<i>Slaktkyckling svårbedömd</i>	<i>13</i>
<i>Ekologisk odling rör sig framåt</i>	<i>13</i>
<i>Gårdsförädling och turism ökar</i>	<i>14</i>
Skåne ett län med stora regionala variationer.....	15
<i>Fem jordbruksområden.....</i>	<i>16</i>
<i>Regionala skillnader i trender</i>	<i>19</i>
Skånska lantbruk idag och år 2025	21
Stora skillnader mellan olika företag	21
Större och mer specialiserade företag	22
Företagsstruktur och produktion år 2025	23
Areal åker och betesmark	25
Mjölkproduktionen.....	26
Nötkött	26
<i>Am- och dikor</i>	<i>26</i>
<i>Ungnöt</i>	<i>27</i>
Svin.....	28
<i>Smågrisar</i>	<i>28</i>
<i>Slaktsvin</i>	<i>29</i>
Får	29
Analys av utveckling inom övriga branscher till år 2025	30
Trädgård.....	30
<i>Sammanfattning.....</i>	<i>32</i>
Energiproduktion	32
<i>Värme</i>	<i>32</i>
<i>Biogas</i>	<i>33</i>

<i>El</i>	33
<i>Sammanfattning</i>	33
Fastigheter och ägande	34
<i>Effekter av höga marknadsvärden och låga nominella räntor under mitten av 2010-talet</i> ...	34
<i>Risk och riskreduktion</i>	36
Modellberäkningar av utvecklingen till år 2025	37
Utvecklingen enligt OECD/FAO	37
Utvecklingen enligt EU-kommissionen	38
Fyra framtidsscenarier	39
Resultat av modellberäkningarna.....	41
<i>Skillnader mellan produktionsgrenar</i>	42
<i>Regionala skillnader inom Skåne</i>	44
Sammanfattning	45
Referenser	46

Figurförteckning

Figur 1	Förändring av antal gårdar och antal sysselsatta i skånskt lantbruk mellan 1932 och 2012.	7
Figur 2	Förändring av areal åkermark och areal betesmark i skånskt lantbruk mellan 1932 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till 2025.	9
Figur 3	Förändring av antalet mjölkkor och mjölkproduktionen i Skåne mellan 2001 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.	10
Figur 4	Förändring av antalet am- och dikor i skånskt lantbruk mellan 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivning till år 2025.	11
Figur 5	Förändring av antalet ungdjur i Skåne mellan 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.	11
Figur 6	Förändring av antalet suggor i Skåne mellan 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.	12
Figur 7	Förändring av antalet får 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.	13
Figur 8	Jordbruksmarkens lokalisering (åker och betesmark).....	15
Figur 9	Andel av åkermarken som används till vallodling år 2010.....	15
Figur 10	Djurtäthet per hektar åkermark år 2010.	16
Figur 11	Jordbruksområden i Skåne.....	17
Figur 12	Priser på EU-marknaden 2005-2013 med prognos till 2022 och framskrivning till 2030 (kr/kg i 2013 års penningvärde).....	39
Figur 13	Beräknad grödfördelning i de fem jordbruksområdena.....	44
Figur 14	Djurtäthet i de fem jordbruksområdena (djurenheter/ha).	45

Tabellförteckning

Tabell 1	Trendmässig utveckling sedan 1932 med framskrivning till 2025.	6
Tabell 2	Lantbrukarkårens ålder och företagsform år 2000-2010.....	8

Tabell 3	Trendmässig utveckling sedan 1932 med framskrivning till 2025.	9
Tabell 4	Antal företag med gårdsförädling och turism, antal heltidstjänster samt andel av totalt antal företag och heltidstjänster inom gårdsförädling och turism i Sverige.	14
Tabell 5	Strukturdata år 2010 för de fem jordbruksområdena.	18
Tabell 6	Antal djur år 2010 i de fem jordbruksområdena.	18
Tabell 7	Antal djur år 2010 i de fem jordbruksområdena.	19
Tabell 8	Antal företag och antal heltidsekvivalenter, samt andel av totalt antal företag med turism respektive gårdsförädling i Skåne samt andel av totala antalet heltidsekvivalenter inom dessa verksamhetsgrenar.	19
Tabell 9	Antal lantbruk i Skåne år 2010 efter driftsinriktning och storlek indelat efter standardtimmar.	21
Tabell 10	Andel lantbruk i Skåne år 2010 efter driftsinriktning och storlek indelat efter standardtimmar.	21
Tabell 11	Antal jordbruksföretag mellan 2000-2010 efter areal brukad åkermark samt framskrivning till år 2025.	22
Tabell 12	Årlig förändring av antalet lantbruk i Skåne mellan 1999-2010 per standardtimklass. ..	22
Tabell 13	Antalet lantbruk i Skåne år 2025 enligt framskrivning per standardtimklass.	24
Tabell 14	Årlig förändring av antal lantbruk i Skåne till år 2025 enligt framskrivningen, per standardtimklass.	24
Tabell 15	Förväntad fördelning av Skånes 431 510 ha åkermark år 2025 per standardtimklass. ..	25
Tabell 16	Förväntad fördelning av Skånes 48 875 ha betesmark år 2025 per standardtimklass. ..	25
Tabell 17	Förväntad fördelning av Skånes 31 192 mjölkkor år 2025 per standardtimklass.	26
Tabell 18	Förväntad fördelning av Skånes 33 731 am- och dikor år 2025 per standardtimklass. ..	27
Tabell 19	Förväntad fördelning av Skånes ungnöt < 1 år för år 2025 per standardtimklass.	28
Tabell 20	Förväntad fördelning av Skånes 25 092 sugor år 2025 per standardtimklass.	28
Tabell 21	Förväntad fördelning av Skånes 41 000 tackor och baggar år 2025 per standardtimklass.	29
Tabell 22	Växthus- och frilandsareal för trädgårdsodling och antal företag i Skåne.	30
Tabell 23	Antal sysselsatta i trädgårdsproduktion i Skåne, familjemedlemmar.	31
Tabell 24	Antal sysselsatta i trädgårdsproduktion i Skåne, ej familjemedlemmar.	31
Tabell 25	Andel ej familjemedlemmar av totalt sysselsatta, per standardtimklass.	32
Tabell 26	Utvecklingen för skånskt lantbruk vid olika framtidsscenarier.	41
Tabell 27	Ändrad lönsamhet för skånskt lantbruk vid olika framtidsscenarier.	42
Tabell 28	Beräknad produktion vid olika framtidsscenarier (1000 ton).	43

Inledning

Bakgrund

Lantbruk och livsmedelsindustri är och har sedan länge varit en av de viktigaste näringsgrenarna i Skåne. Det gäller både ekonomiskt och ur sysselsättningssynpunkt. Förutsättningarna för att bedriva jordbruk ändrades dock radikalt i och med medlemskapet i EU. En framtidsstudie utfördes 2001 av Lars Jonasson på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län. Studien syftade till att kartlägga det aktuella läget och utvecklingstendenser samt till att analysera effekter av dessa på råvaruförsörjning och sysselsättning. Studien genomfördes i tre steg: kartläggning, prognos och påverkan. Kartläggningen hade år 2001 som referensår för uppgifter men på grund av bristande tillgång på statistiskt material användes även uppgifter för 1999. Prognosen gällde den förväntade utvecklingen fram till år 2010 om inga speciella åtgärder genomfördes. Påverkan avsåg en analys av möjligheterna att styra utvecklingen i en gynnsam riktning.

Denna rapport

Denna rapport är delvis en uppföljning av den tidigare studien. Utvecklingen sedan 2001 beskrivs, läget 2013 kartläggs och utvecklingen fram till år 2025 prognostiseras. Fokus i detta arbete ligger på lantbrukets produktion och företagsstrukturen. Några av de frågor som behandlas är hur företagsstrukturen ser ut idag, hur sammansättningen kommer att förändras fram till år 2025, vad respektive företag gör då. Syftet med rapporten är att den ska utgöra ett underlag för lantbruksföretag, organisationer, myndigheter och forskningsinstitutioner att rusta sig inför framtiden.

Metod

Arbetet genomförs som kartläggning och prognos. Kartläggningen fokuserar utvecklingen sedan 2000 fram till läget år 2013. På grund av bristande tillgång på statistiskt material måste dock även data från 2010 utnyttjas som beskrivning av det aktuella läget, detta gäller främst företagsstruktur. Under 2010 genomfördes en full lantbruksstatistisk undersökning och det senaste underlaget för företagsuppgifter som publicerats är från 2010. Vad gäller odling och djurhållning finns uppgifter till och med 2012. Det har eftersträövats att använda tillgänglig statistik med så sena uppgifter som möjligt. Under 2013 genomfördes en full lantbruksstatistisk undersökning och dessa uppgifter förväntas bli tillgängliga under 2014. Tyvärr dock först efter detta arbetes genomförande.

I rapporten har en fokuseringen på lantbrukets resursbas i form av arealer och djur kompletteras med en kartläggning av företagsstrukturen med de olika företagens storlek och driftsinriktning. De olika företagstyperna kartläggs bland annat avseende tillgänglig areal och djurbestand. Kartläggningen genomförs utifrån publicerad statistik, annan litteratur och genom specialbearbetningar material ur jordbruksverkets statistikdatabas. Kartläggningen genomförs med viss nedbrytning till kommunal nivå.

Prognosdelen bygger på trendmässiga framskrivningar av utvecklingen som kompletteras med modellberäkningar för fyra olika framtidsscenarier.

Rapporten består även av avsnitt som berör trädgårdsproduktion, energiproduktion, ägande. På grund av otillräckligt statistiskt material för att kunna göra trendframskrivningar är dessa avsnitt mer av diskussionskaraktär.

Kartläggning och trendframskrivning av skånskt lantbruk

Skånskt lantbruk

Skånskt lantbruk består av niotusen företag. De brukar 450 000 hektar åker, producerar en och en halv miljon ton spannmål, 300 000 miljoner ton mjölk och mycket annat. 21 000 personer är helt eller delvis sysselsatta i produktionen. Knappt hälften av dessa, 9 000 personer, har jordbruket som sin huvudsakliga sysselsättning. Detta innebär att 13 procent av de svenska jordbruksföretagen finns i Skåne. Dessa företag brukar 17 procent av Sveriges åkermark och producerar ungefär en fjärdedel av Sveriges totala jordbruksproduktion.

Skåne har 14 procent av Sveriges befolkning trots att länet bara täcker tre procent av Sveriges yta. Skåne är alltså både tätbefolkat och jordbruksintensivt jämfört med övriga Sverige. Stockholmsregionen har också stor koncentration av befolkning och åkermark men Skåne särskiljer sig genom att jordbruket bedrivs intensivt. Skördarna är höga, åkern utnyttjas i stor utsträckning till specialgrödor (potatis, sockerbetor, trädgårdsväxter etc.) och djurtätheten är hög i vissa delar av Skåne.

De skånska lantbruken ligger alltså tätare än i övriga Sverige. De är också större och har mer omfattande produktion än kollegorna norr om länsgränsen. De skånska lantbrukens särart står sig dock bara inom Sverige. Det räcker att gå över sundet till Danmark så visar det sig att de danska lantbruken ligger betydligt tätare än de skånska. De har dessutom dubbelt så mycket djur per företag. De skånska lantbruken har däremot större areal än de danska.

Utvecklingen under 2000-talet - trendmässig eller trendbrott?

När det gäller att identifiera pågående trender och tänkbara trendbrott är det mycket som skall beaktas. Det finns pågående trender som ofta drivs av någon bakomliggande och bestående kraft, t ex teknisk utveckling som i sin tur drivs av människans ständiga strävan att få det bättre. Teknisk utveckling handlar då inte bara om bullriga maskiner eller genteknik. Det kan även vara enkla vardagliga ting som att i första hand behålla kalvarna från de kor som är friska, snälla och mjölkar bra. Det kan också vara att sätta ett snöre till en spak som man inte når från traktorn för att slippa gå ur så ofta. Dessa strävanden leder till höjd avkastning och sänkt förbrukning av insatsmedel, inte minst av arbete. I förlängningen medför detta förändringar av produktionsmönster och företagsstruktur.

Utöver dessa pågående trender finns ett antal skift eller trendbrott som orsakas av någon förändring i omvärlden. Den största förändring på senare tid är att Sverige blivit allt mera beroende av vad som händer på världsmarknaden. Förändringar av världsmarknadspriserna har mycket snabba och direktare genomslag på priset till producenterna av jordbruksprodukter.

De trendbrott som ligger några år tillbaka i tiden kan i viss mån analyseras med hjälp av förändringar i anslutning till förändringen. I övrigt kan dessa beräknas genom simuleringar i optimeringsmodeller där den bästa möjliga anpassningen till nya förhållanden beräknas.

De grundläggande trenderna fångas bäst över ett långt tidsintervall. Den första omfattande beskrivningen av svenskt jordbruk (Jonasson *et al*, 1937) gäller för år 1932 vilket jämfört med statistik från 2001 ger en förändring över 69 år.

Tabell 1 Trendmässig utveckling sedan 1932 med framskrivning till 2025.

	Läget respektive år					Årlig förändring				Framskrivn. 2025
	1932	1989	1994	2001	2012	1932-1989	1989-1994	1994-2001	2001-2010	
Befolkning pers.	761 351	1 058 015	1 105 986	1 136 571	1 243 329	0,6%	0,9%	0,4%	1,0%	1 421 259
Gårdar st	61 657	13 202	12 124	9 632	9337	-2,7%	-1,7%	-3,2%	-0,9%	7 999
Sysselsatta pers.	75 000	26 601	23 4051	21 753	21 383	-1,8%	-2,1%	-1,8%	-0,0%	20 918
Åker ha	573 407	482 259	474 802	457 454	445 396	-0,3%	-0,3%	-0,5%	-0,2%	431510
Ang/bete ha	74 846	50 473	50 157	56 4242	57 208	-0,7%	-0,1%	1,7%	1,0%	48 875
Ekologisk odling ha				12 432	17 731				9,0%	38 245
Mjölkkor st	269 611	68 099	60 413	47 849	38 981	-2,4%	-2,4%	-3,3%	-1,7%	31 192
Avkastning kg/ko	4 002	7 055	8 000	8 627	9 473	1,0%	2,5%	1,1%	0,9%	10 001
Produktion kg	993 709	439 283	441 878	377 403	325 196	-1,4%	0,1%	-2,2%	-1,4%	295 480
Kötttdjur st	-	19 562	37 851	35 476	35 535	-	14,1%	-0,9%	0,0%	33 731
Ovrig nöt st	139 389	193 133	170 847	147 947	136 307	0,6%	-2,4%	-2,0%	-0,4%	128 716
Suggorst	51 174	83 775	83 245	69 524	43 831	0,9%	-0,1%	-2,5%	-4,5%	25 092
Släktsvin & smågrisar st	487 826	749 231	701 514	519 719	338 775	0,8%	-1,3%	-4,2%	-4,5%	185 388
Tackor & Baggarst	14 579	11 858	17 259	18 776	29913	-0,4%	7,8%	1,2%	-	45 150
Hästar st	-	-	-	13019	17963				3,8%	29 171
Höns st	1 904 000	1 186 740	1 145 709	1 505 210	1 352 572	-0,8%	-0,7%	4,0%	2,5%	160 000
Släktkyckl. st					1 039 967				-6,4%	440 155
Kalkon st					72 864				0,9%	81 865

Källa: Egen sammanställning från Jonasson,L. (2002), Jordbruksverkets statistiska databas och LRF Mjolk.

Befolkningen som ökar år från år får därmed en uppåtböjd kurva där ökningen i antal personer blir större för varje år. Antalet jordbruk minskar däremot och får då en avtagande kurva. Den procentuella förändringen består men i absoluta tal blir minskningen mindre och mindre år från år.

Utvecklingen har dessutom delats in i tre perioder för att tydligt visa vad som är långsiktigt stabila trender och vad som styrs av mer kortsiktiga förändringar av priser och jordbrukspolitik. 1932 till 1989 är tiden före 1990 års jordbrukspolitiska reform. 1989 till 1994 visar förändringarna mellan 1990 års reform och medlemskapet i EU 1995. 1994 till 2001 och 2001-2010 speglar förändringar efter medlemskapet.

Utvecklingen för befolkningen, antalet gårdar, antalet sysselsatta, arealen åker, skördenivåerna och mjölkproduktionen är relativt stabil över tiden. Här tycks det alltså finnas starka långsiktiga krafter som styr utvecklingen. Detta innebär också att framskrivningen kan förväntas stämma relativt väl med

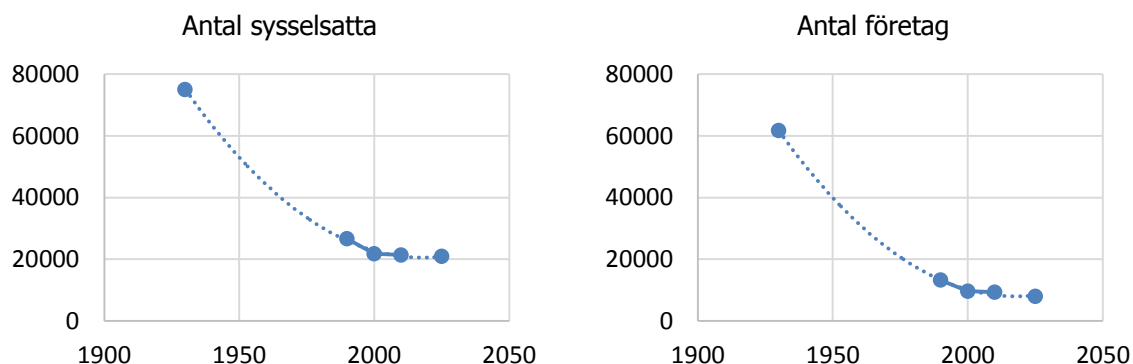
den kommande utvecklingen. När det gäller svin, får, höns, dikor och övriga nöt finns det tydliga trendbrott mellan perioderna. Läget kan alltså förändras snabbt i olika riktningar beroende på priser, EU-stöd mm. Här finns det därför all anledning att andra metoder än en enkel trendframskrivning för att fånga utvecklingen.

Färre lantbruksföretag och färre sysselsatta i lantbruket

Befolkningen i Skåne ökar sakta men säkert. Den långsiktiga trenden är en ökning med en procent per år. Antalet stadigvarande sysselsatta i jordbruket minskar däremot. Minskningen var kraftigast under tiden för den interna svenska avregleringen i början av 1990-talet. Under 2000-talet har minskningstakten avtagit och går nu långsammare än tidigare. En omvärdering i statistiken 2004 gör att minskningstakten ser låg ut över hela perioden. Den underliggande minskningstakten under senare delen av tjugohundratalet är en procent per år. Detta kan tyckas gå stick i stäv med att antalet jordbruksföretag minskar. Förklaringen till att minskningen inte går snabbare när de små och medelstora lantbruksföretagen minskar i antal är att det blir flera anställda på större lantbruksföretag.

De skillnader i tempo mellan perioderna som framgår ovan är dock marginella sett ur ett större perspektiv när det gäller antal gårdar och antal sysselsatta. Det tycks finnas stabila bakomliggande drivkrafter så att utvecklingen bara påverkas marginellt av kortsiktiga förändringar i priser och jordbrukspolitik. Enligt trendframskrivningen till år 2025 som visas i **Figur 1** förväntas Skåne ha 7999 lantbruk år 2025. Dessa förväntas sysselsätta 20 918 personer. Antalet sysselsatta personer är då definierat som antalet företagare och familjemedlemmar som är stadigvarande eller tillfälligt sysselsatta i jordbruket samt övriga personer som är stadigvarande sysselsatta.

Figur 1 Förändring av antal gårdar och antal sysselsatta i skånskt lantbruk mellan 1932 och 2012.

Källa: Egen sammanställning från O. Jonasson *et al*/(1935), L. Jonasson (2002) och SCB; Jordbruksstatistisk årsbok (ett antal årgångar) samt Jordbruksverkets statistikdatabas.

Den pågående strukturomvandlingen illustreras bland annat av att jordbruksmarken inte försvinner i samma takt som antalet företag. Arealen från nedlagda företag köps eller arrenderas i stället av kvarvarande jordbruk så att dessa kan expandera arealmässigt. Detta är ofta en förutsättning för att bibehålla sysselsättningen.

Åldrande lantbrukarkår

En överväldigande majoritet av alla lantbruksföretag drivs som enskild firma. Av 9 337 lantbruksföretag i Skåne 2010 är 8 349 stycken enskilda firmor, 744 stycken aktiebolag och 244 stycken övriga företagsformer som t.ex. handelsbolag, stiftelsers m.m.

Lantbrukare kåren har en hög medelålder. 54 % är över 55 år och 25 % är folkpensionärer. Endast 5 % av lantbrukarna är under 35 år och endast 0,3 % under 24 år. Medelålder har stigit också under den senaste 10-årsperioden. Det är framför allt antalet brukare under 45 år som sjunkit och andelen över 60 år som ökat. Utvecklingen kan förväntas fortsätta i samma riktning under de kommande tio åren.

Tabell 2 Lantbrukarkårens ålder och företagsform år 2000-2010

	2000	2003	2005	2007	2010
– 24 år	43	36	34	25	26
25-34 år	729	489	505	439	402
35-44 år	1880	1538	1640	1456	1220
45-49 år	1244	1103	1179	1112	1000
50-54 år	1253	1167	1265	1209	1186
55-59 år	1244	1134	1246	1208	1227
60-64 år	976	993	1177	1153	1181
65+ år	1727	1539	1791	1852	2107
Totalt enskild firma	9096	7999	8837	8454	8349
Övriga företagsformer					
Aktiebolag	582	590	730	744	744
Övriga	198	177	216	211	244
Totalt antal jordbruksföretag	9876	8766	9783	9409	9337

Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas. Egen sammanställning.

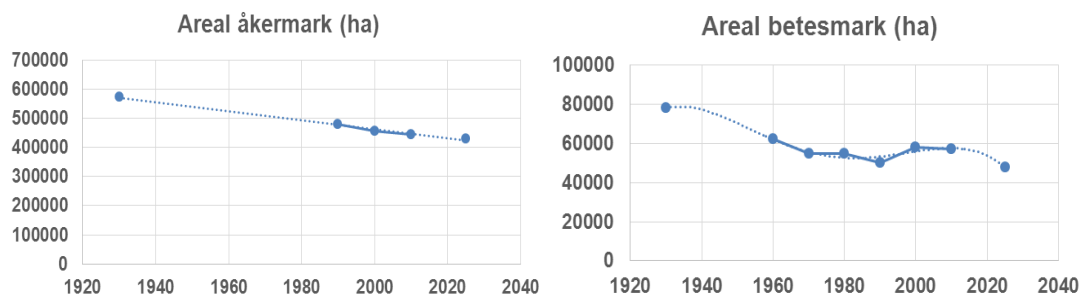
Jordbruksmarken minskar

Nedläggningen av åkermark har gått med en stadig takt av 0,3 procent sedan 1932. Tempot tycks ha ökat något efter 1994-2001 men det kan vara en skenbar förändring. En del av förklaringen kan ligga i att arealerna numera mäts upp exakt eftersom detta krävs för EU-stöden. I många fall var arealen något mindre än vad som angivits tidigare. Ytterligare en del kan hänga samman med att arealen äng och bete har ökat med drygt 6 000 hektar på fem år. Den noggranna mätningen och klassningen i kombination med de då nya miljöstöden till betesmarker har troligen medfört att vissa marker som tidigare kallades långliggande betesvallar numera kallas betesmark. Nyttjandet av betesmarker kan också ha formaliserats och registrerats sedan medlemskapet i EU. Farhågan om att vissa marker klassats om på pappret styrks av att den stora ökningen av arealen betesmark skedde just mellan 1994 och 1995. En ökning med 4000 hektar betesmark skedde också 2003-2004 vilket troligen helt kan förklaras av reglerna i EU-stödssystemet ändrades så att all mark skulle vara med i redovisningen även om den inte var stödberättigad. Den underliggande trenden är att betesmarkerna minskar med 600 hektar per år.

En framskrivning av trenden ger att år 2025 har Skåne 432 000 hektar åker. Minskningstakten på 0,3 % eller 1 200 hektar är över åren ganska stabil. Av den åkermark som försvinner är det en huvuddel som försvinner i de specialiserade slättbygderna. Endast en liten del försvinner i den rena skogsbygden.

Det kommer finnas 49 000 hektar ängs- och betesmark kvar år 2025. Trendlinjen för ängs- och betesmarker har då justerats upp med 8 000 hektar mellan år 1994 och 1995 och 4 000 hektar år 2004. Den underliggande minskningstakten är 600 hektar per år eller drygt en procent.

Figur 2 Förändring av areal åkermark och areal betesmark i skånskt lantbruk mellan 1932 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till 2025.

Källa: Egen sammanställning från Jonasson 2002 *et al*/1935, Jordbruksverket Statistiska meddelanden JO 10 SM 0201 och SCB; Jordbruksstatistisk årsbok (ett antal årgångar), Jordbruksverkets statistikdatabas.

Trots vissa svagheter i kopplingen mellan statistik och verklighet kan det konstateras att den genomsnittliga arealen per företag har ökat från nio hektar åker och ett hektar betesmark 1932 till fyrtioåtta hektar åker och 6 hektar betesmark år 2012. De skånska lantbruken är alltså fem gånger större idag än vad de var för 70 år sedan.

Trendmässigt ökande skördar

Samtidigt som arealen minskar så ökar skördarna. Trenden är att avkastningen ökar med 1 till 2 procent per år. Tempot är det samma som i övriga Sverige men där har en stor del av den genomsnittliga ökningen åstadkommit genom att odlingen har upphört eller minskat på sämre mark. Tittar man på enskilda fält har alltså Skåne dragit ifrån övriga Sverige när det gäller skördenivåer. Räknat i absoluta tal blir skillnaden betydande eftersom samma procentuella ökning får ett större genomslag vid högre skördenivå.

Tabell 3. Trendmässig utveckling sedan 1932 med framskrivning till 2025.

	Läget respektive år					Årlig förändring				
	1932	1989	1994	2001	2012	1932-1989	1989-1994	1994-2001	2001-2010	2025
Höstvet	2 700	6 208	6 777	7 685	7 840	1,5 %	1,8 %	1,8 %	0,4 %	8243
Korn	2 400	4 431	4 648	5 302	6 890	1,1 %	1,0 %	1,9 %	1,2 %	7244
Höstraps		2 716	2 829	2 725	4 020		0,8 %	-0,5 %	2,8 %	5151
Sockerbetor	34 000	45 441	46 722	46 601	58 000	0,5 %	0,6 %	0,0 %	1,5 %	67 880

Källa: Egen sammanställning från L. Jonasson (2002) och Jordbruksverkets statistikdatabas.

Avkastningsökningen har under de senaste årtiondet varit högst för sockerbetor och raps och lägst för spannmål. För sockerbetor har takten ökat på senare tid medan övriga grödor snarare har stannat av. Utvecklingen av sockerbetesskördarna förväntas öka minst i samma takt de kommande åren. För att öka sockersköörden eftersträvas också en ökad sockerhalt. Avregleringen 2017 förväntas inte innebära några drastiska förändringar. Dagens system med reglering kommer sannolikt att ersättas med någon form av kontraktssystem. Både leveranskvoter och pris kommer också att få en större svängningar upp och ned än vad som varit fallet tidigare.

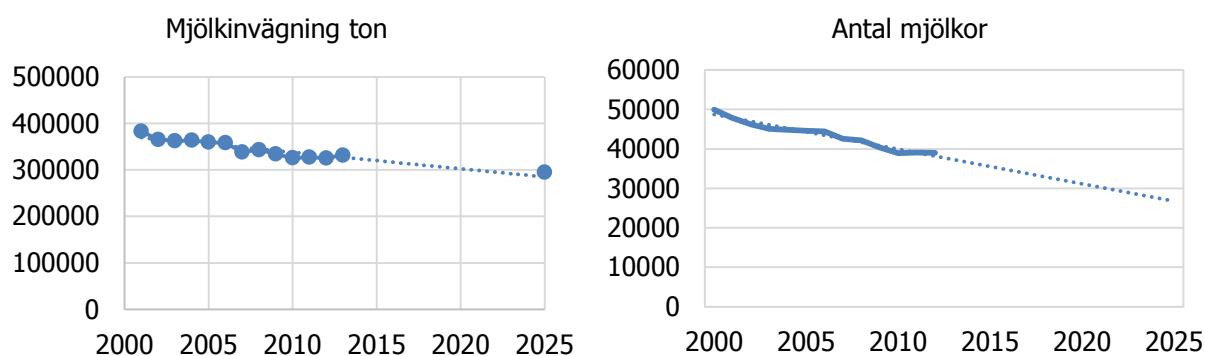
Minskande mjölkproduktion eller ett trendbrott

När det gäller animalieproduktionen finns det två stabila trender. Den ena är att antalet am- o dikor under de senaste 20 åren varit stabilt. Den andra att antalet mjölkkor minskar. För mjölkorna har den långsiktiga trenden varit en minskning med 2-3 procent per år men takten har varit lägre de senaste åren. Trots att avkastningen trendmässigt har stigit med c:a 1,5 procent per år innebär det att mjölkproduktionen minskar. 2010 fanns det 38 981 kor som avkastar 9 473 kg/år ger en total produktion på 325 miljoner ton 4-procentig mjölk.

Fortsätter utvecklingen i samma takt kommer Skåne 2025 ha 31 192 mjölkkor som avkastar 10 000 kg per ko och år. Dessa kommer då sammanlagt att producera 295 miljoner kilogram.

Ett intressant trendbrott har skett 2010-2013 då den totala produktionen av mjölk i Skåne i princip varit oförändrad mellan åren. Bedömningen kan då vara att produktionen inte kommer att minska så mycket som trendframskrivningen visar.

Figur 3 Förändring av antalet mjölkkor och mjölkproduktionen i Skåne mellan 2001 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.

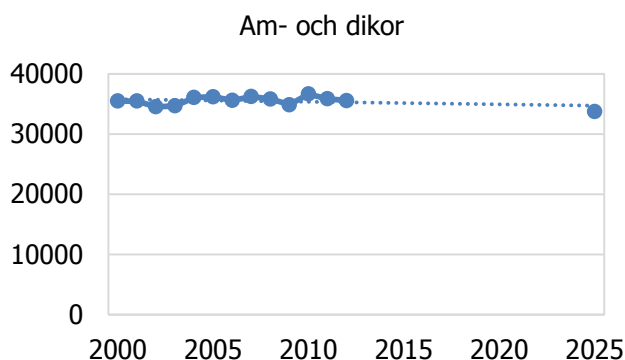
Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Stabil nötköttproduktion

Nötkött produceras dels genom att kalvarna från mjölkorna föds upp som slaktdjur och dels med kalvar från am- och dikor. I Sverige är det ett relativt nytt fenomen att ha speciella kor enbart för köttproduktion. Jordbruksstatistiken började därför inte särskilja mjölkkor och övriga kor förrän 1976. Det fanns då 22 000 am- och dikor i Skåne. Antalet var sedan relativt konstant fram till 1990-års jordbrukspolitiska reform. I denna reform låg stöd för övergång från spannmål till bland annat extensiv köttproduktion. Antalet am- och dikor fördubblades nästan på några få år och har sedan dess legat kring 35 000 stycken i Skåne.

Eftersom antalet am- och dikor varit mycket stabilt de senaste 20 åren trots att stödet till am- och dikorna förändrats och tagits bort finns ingen anledning tro annat än att produktionen skall hålla sig på samma nivå de närmaste 10 åren.

Figur 4 Förändring av antalet am- och dikor i skånskt lantbruk mellan 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivning till år 2025.

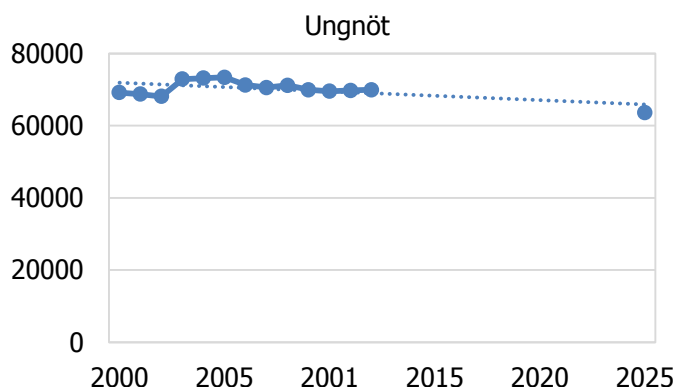

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Köttproduktionen ligger i huvudsak i uppfödningen av kalvarna. Dessa kan antingen komma från mjölkkor eller från am- och dikor. Det går inte att särskilja slaktdjur från rekryteringsdjur i statistiken. Detta är dock inget större problem eftersom en rekryterad kviga grovt räknat innebär att en ko slaktas. Det skiljer lite i kvalitet på köttet men inte så mycket i volym. Bilden kompliceras dock av att kalvarna mycket väl kan transporteras till eller från övriga delar av Sverige och även utomlands. Det är alltså inte givet att de kalvar som föds i Skåne också föds upp i Skåne. Kopplingen mellan antal ungdjur och den totalt köttproduktionen kompliceras dessutom av att både slaktvikt och slaktåldern kan variera. Generellt sett växer djuren snabbare och snabbare. De uppnår därmed högre vikt vid lägre ålder. Antalet djur kan alltså minska något över tiden utan att produktionen minskar.

Jordbruksstatistiken visar dock en relativt anmärkningsvärd utveckling där antalet ungdjur ökade kraftigt i Skåne mellan 1932 och 1961. Därefter har antalet ungdjur sjunkit kraftigt. Under de senaste 20 åren har antalet övrigt nöt som föds upp i Skåne sjunkit. När antalet mjölkkor minskar kan också den sjunkande trend vad avser övrigt nöt antas fortsätta.

Figur 5 Förändring av antalet ungdjur i Skåne mellan 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Konjunkturkänsliga svin

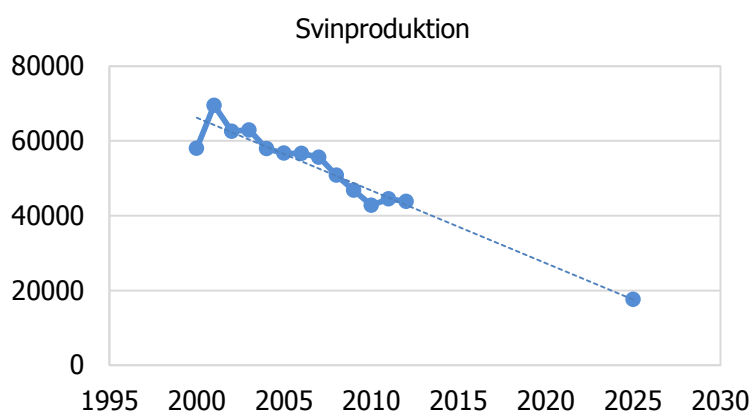
Svinen är en viktig produktionsgren i skånskt lantbruk. Svinen visar sig också vara svårprognostiserade. Antalet smågrisar och slaktsvin följer antalet suggor men med en liten fördröjning. I övrigt karakteriseras svinproduktionen av kraftiga svängningar upp och ned. Detta har dock förändrats till en tilltagande minskning av produktionen.

På 20 år har antalet suggor minskat till hälften i Skåne. Minskningarna har under de senaste 10 åren gått snabbare. Detta återspeglar sig också i att antalet slaktsvin och smågrisar minskat i samma utsträckning.

En mer anpassad trendlinje visar på en fortsatt snabb nedgång eftersom detta är den generella utvecklingen sedan mitten av 90-talet. Under 10-årsperioden varierade dock minskningstakten mycket. 2007-2010 var en period med mycket stark nedgång, 2011 uppvisade en ökning av antalet suggor medan 2012 åter en svag minskning som eskalerat in i 2013. Produktionen är mycket pris-känslig vilket innebär att den är svårprognostiserad.

Om inte investeringstakten i ny anläggningar ökar väsentligt kommer trenden att fortsätta och en ytterligare nästan en halvering av produktionen att ske fram till 2025.

Figur 6 Förändring av antalet suggor i Skåne mellan 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Fler får och höns

Får och höns har inget annat gemensamt än att utvecklingen av antalet djur har varit likartad i Skåne. Båda minskade kraftigt och nådde en bottennotering kring 1980 för att sedan öka.

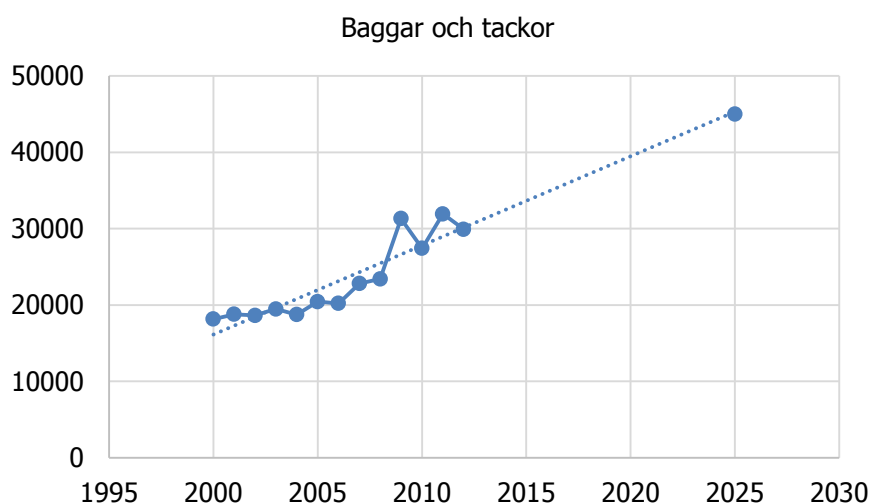
Fåren har en liten ekonomisk betydelse för skånskt lantbruk men de har stor betydelse för landskapsbilden, för den biologiska mångfalden och för de boende i landsbygden. Det fanns 834 företag med får i juni 2010 en ökning med 100 företag under senaste 10 åren

Antalet får har ökat kraftigt under senaste 10 åren. En kraftigaste ökning från 18 800 till 29 900 stycken får 2012. En lika snabb trenderna mässig uppgång som de senaste 10 åren indikerar 65 000 får 2025. Denna trendlinje fångar dock inte den utvecklingen som varit. En mer anpassad trendlinje indikerar istället en uppgång till 45 000 tackor och baggar år 2025.

Hönsen har större ekonomisk betydelse men det stora antalet höns är koncentrerade på ett fåtal företag. Företagen med höns har under tjugohundratalet minskat med c:a 100 stycken till 492 företag med höns 2010.

Antalet höns har under samma period ökat ganska kraftigt. En framskrivning av den trendmässiga ökningen de senaste åren 13 åren visar på en utveckling mot 160 000 höns 2025. Utvecklingen har varit särskilt gynnsam efter EU-inträdet. Det senaste året har dock antalet höns minskat kraftigt. Detta beror troligen på förbudet mot burhöns.

Figur 7 Förändring av antalet får 2000 och 2012 samt trendlinjer med framskrivningar till år 2025.

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Slaktkykling svårbedömd

För slaktkyklingen finns det bara finns statistik från 2005 och framåt. Från mitten på 2000-talet till 2011 visar produktionen en trendmässigt stark ökning. Detta motsvaras av en liknande ökning av konsumtionen i Sverige. 2012 minskade produktionen i Skåne kraftigt efter att kycklingslakteriet i Kristianstad lagts ned.

Ekologisk odling rör sig framåt

Den ekologiska odlingen har vuxit stark under 2000-talet och finns med i statistiken från 2009 som eget område. Under de senaste åren har arealen åkermark i ekologiskodling ökat med c:a 1600 ha per år. Totalt odlades 19 300 ha i ekologisk odling 2012. Detta är 4 % av Skånes odlade areal och är betydligt lägre andel av åkermarken jämfört med övriga landet. En betydande del av den ekologiska odlade marken ligger i skogs-, bland- och mellanbygden, slättbygden har en liten andel. Detta beror delvis på att skördebortfallet vid ekologisk odling av vanliga skånska grödor som potatis och sockerbetor är stort, och att stödet för odlingen och prispremien på marknaden för ekologiskt framställt inte tillräckligt kompenserar skördebortfallet i bördiga områden som Skånes slättlandskap.

Gårdsförädling och turism ökar

Antalet skånska lantbruk som har någon verksamhet i livsmedelsförädling eller turism har ökat markant mellan 1999 och 2010. År 2010 återfanns ca 15 av de svenska lantbruken med livsmedelsförädling i Skåne, vilket motsvarar 301 gårdar. Även antalet lantbruk med turismverksamhet ökade markant i Skåne, från 132 stycken år 1999 till 557 stycken år 2010, vilket är en ökning med mer än fyra gånger.

Tabell 4 Antal företag med gårdsförädling och turism, antal heltidstjänster samt andel av totalt antal företag och heltidstjänster inom gårdsförädling och turism i Sverige.

	Gårds- förädling	Andel	Turism	Andel
Antal företag 1999	86	14,1 %	132	10,6 %
Antal företag 2010	301	15,3 %	557	12,2 %
Heltidstjänster 2010	97	23,2 %	95	17,9 %

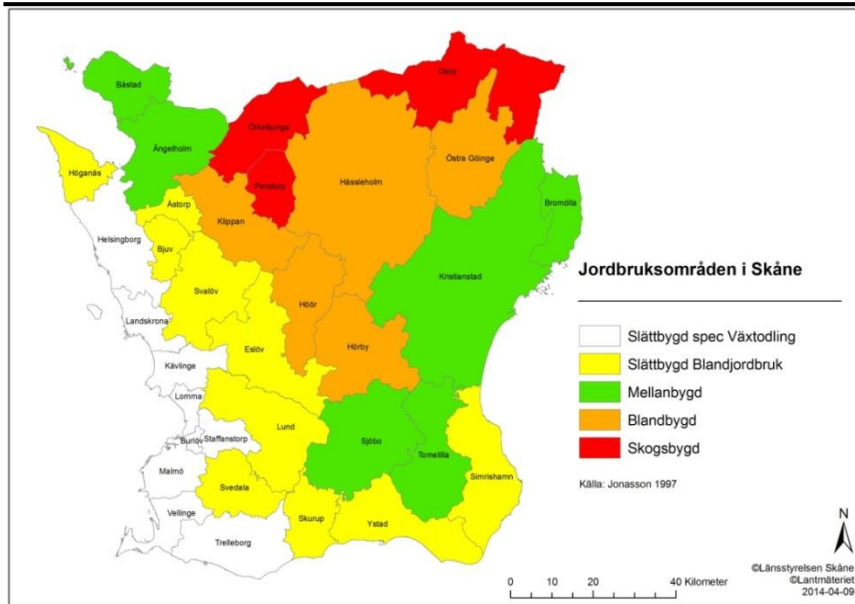
Källa: Egen sammanställning från AgriFoods rapport 2013:3.

Skånska företagare lade förhållandevis stor andel tid på sina kombinationsverksamheter, nästan 100 heltidstjänster för såväl gårdsförädling som för turism. Även om gårdsförsäljningen växer i termer av antal lantbruk med gårdsförsäljning är den dock fortfarande en marginell företeelse i såväl gårdars verksamhet och i skånsk livsmedelsförädling. Dessa ca 100 timmar utgör endast cirka en procent av arbetskraften i skånsk livsmedelsframställning.

Skåne ett län med stora regionala variationer

Utvecklingstendenser och trender för Skåne som helhet är all ära men Skåne är ett län med stora regionala variationer. Detta framgår tydligt redan på kommunnivå. Befolkningstätheten varierar mellan 22 och 1 941 invånare per km². Skördarna är dubbelt så höga på slätten som i skogsbygden och andelen av landytan som används till åker är allt ifrån 84 procent i Staffanstorp och Bjuv till 7 procent i Osby.

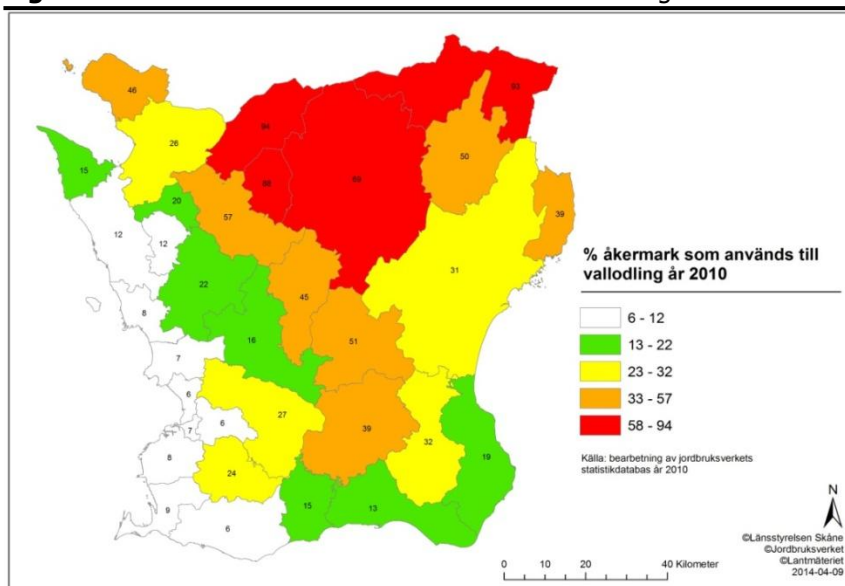
Figur 8 Jordbruksmarkens lokalisering (åker och betesmark)

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

I genomsnitt ligger 26 procent av Skånes åker i vall men spridningen på kommunnivå är från 6 procent i Trelleborg och Lomma till 94 procent i Örkelljunga. Lägst vallandel finns på slätten i Skånes sydvästra hörn och högst andel i skogsbygden upp mot Småland.

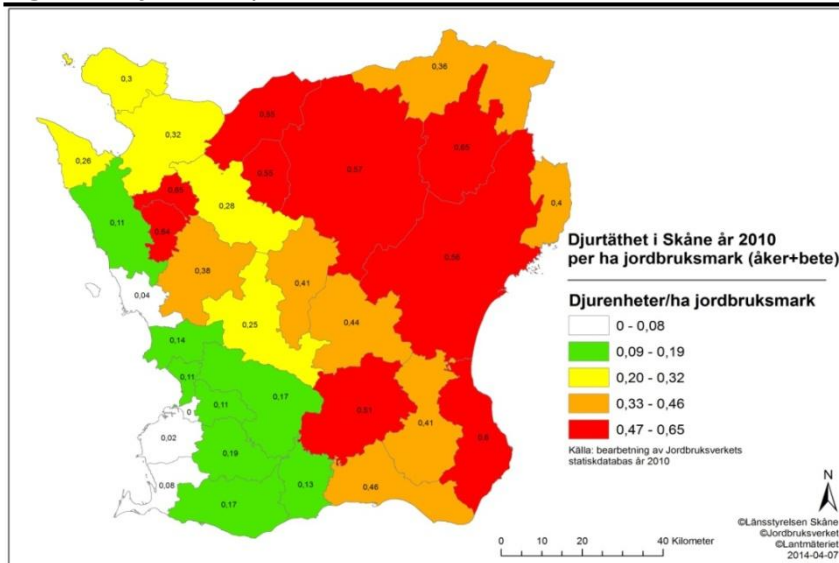
Figur 9 Andel av åkermarken som används till vallodling år 2010.

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Även djurtätheten uppvisar stor spridning, allt från 0,00 djurenheter/ha i Burlöv i och till 0,86 djurenheter/ha åker i Östra Göinge.

Figur 10 Djurtäthet per hektar åkermark år 2010.

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Det är alltså frågan om helt olika typer av jordbruk. Givet dessa stora skillnader i jordbrukets karaktär är det knappast meningsfullt att tala om skånskt jordbruk som ett begrepp eller att diskutera utvecklingen av skånskt jordbruk. En mer fruktbar ansats är att klarlägga dessa skillnader och att arbeta med de olika regionerna efter de förutsättningar som gäller där. Vissa gemensamma drag finns dock genom den geografiska närheten. Man arbetar t ex på samma marknad för produkter och insatsmedel. De korta transportavstånden ger även möjligheter till utbyte mellan områdena för att utnyttja de komparativa fördelarna.

Fem jordbruksområden

Att genomgående arbeta med samtliga 33 kommuner blir tungrovt. Sambandet mellan struktur, skördenivå, djurtäthet och arealanvändning är dock relativt stort. I sydväst är skördarna höga medan djurtätheten och vallandelen är låg. Det omvända gäller i norr. Dessa tydliga samband gör att de skånska kommunerna kunde grupperas i den tidigare studien av Jonasson 1997. Resultatet blev fem jordbruksområden med olika karaktär på jordbruket:

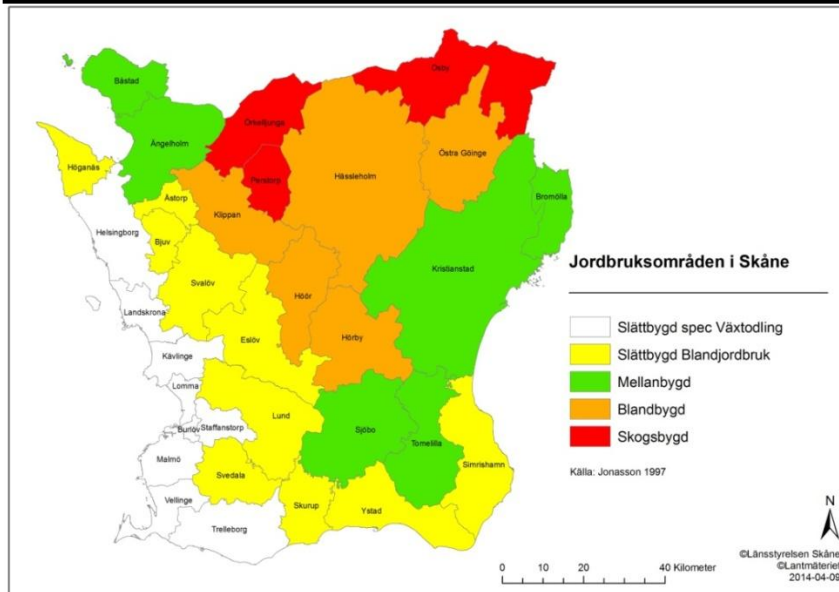
Slättbygd med specialiserad växtodling

Slättbygd med blandat jordbruk

Mellanbygd

Blandbygd

Skogsbygd

Källa: Egen sammanställning från Jordbruksverkets statistikdatabas.

Slättbygden med specialiserad växtodling återfinns i Skånes sydvästra hörn och omfattar kommunerna Malmö, Burlöv, Vellinge, Lomma, Staffanstorp, Landskrona, Trelleborg, Kävlinge och Helsingborg. Det är ett tätbefolkat område där huvuddelen av all obebyggd mark är åker. Jordbruket karakteriseras av specialiserad växtodling. För fyra av fem jordbruk kräver växtodlingen större arbetsinsats än animalieproduktionen. Skördarna är höga och en stor del av åkern används till mer krävande grödor t ex sockerbetar, grönsaker, oljeväxter och brödsäd. Djurhållningen är mycket liten i detta område och även andelen av åkermarken som ligger i vall är mycket låg.

Slättbygden med blandat jordbruk ligger innanför slättbygden med specialiserad växtodling och längs kusten i sydost. Området består av kommunerna Svedala, Lund, Skurup, Bjuv, Svalöv, Ystad, Eslöv, Höganäs, Simrishamn och Åstorp. Skördarna är något lägre men fortfarande höga. Detta område har även en betydande djurhållning. Ungefär hälften av jordbruken domineras av växtodlingen och hälften av animalieproduktionen räknat i arbetsbehov. Växtodlingsgårdarna har ofta kvalificerade grödor och ett stort antal är specialiserade på trädgårdsväxter. Bland djurproducenterna är det ungefär lika vanligt med inriktning på mjölk som på nötkött eller svin. Många företag har också flera djurslag.

Mellanbygden består av kommunerna Kristianstad, Tomelilla, Bromölla och Sjöbo på Skånes östra sida samt Ängelholm och Båstad uppe i nord väst. Avlastningen på vallen är hög. Avkastningen för spannmål är däremot något lägre än i Skånes slättbygd och ligger i nivå med slättbygderna i Mellansverige (något högre för höstveten men lägre för vårkorn). Området är djurtätt och har betydande produktion av mjölk och fläsk. Räknat i förhållande till landytan är detta det mest djurtäta området i Skåne med över 0,50 de/ha jordbruksmark.

Blandbygden är som namnet antyder en blandning mellan skogsbygd och mellanbygd. Den naturliga gränsen mellan skogsbygd och mellanbygd går tvärs igenom kommunerna Höör, Hörby, Hässleholm, Östra Göinge och Klippan. Det gör även gränsen för regionala stöd. Dessa kommuner har alltså en blandning av mellanbygd och skogsbygd och mellan område med och utan regional stöd. De kallas därför blandbygd. En stor del av åkermarken lämpar sig inte för kvalificerad växtodling utan används i huvudsak till vall, men på sina ställen kan även andra grödor ge hygglig avkastning. Vallen går genomgående ganska bra. Området har därför en prägel av grovfoderbaserad produktion av mjölk och

nötkött. En majoritet av lantbruken har denna inriktning. I övrigt är produktionen blandad med såväl specialiserade spannmålgårdar som specialiserade svinproducenter. Drygt halva arealen åker, 57 procent används till vall och i övrigt odlas främst spannmål. Genom att området har ett betydande jordbruk och relativt liten befolkning har jordbruket stor betydelse för dessa kommuner.

Skogsbygden ligger i gränstrakterna mot Småland. Hit räknas kommunerna Perstorp, Örkellunga och Osby. Området är glest befolkat och endast 5 procent av landytan är åker. I övrigt dominerar skogen. Förutsättningarna för växtodling är dåliga. Mer krävande grödor som brödsäd, oljeväxter och sockerbeter förekommer knappast. Faktiskt är det så att man måste gå ända till norra Värmland eller Norrland för att hitta åkermark med lika låg avkastning för spannmål. Vallodlingen hävdar sig dock relativt väl även avkastningsmässigt och därför används 92 procent av all åkermark till vall. Knappt en tiondel av åkern används till annat och då främst fodersäd i samband med att vallarna förnyas. Åttio procent av lantbruken är specialiserade på nötkreatur och antalsmässigt dominerar köttproduktionen. Ekonomiskt och sysselsättningsmässigt väger dock mjölkproduktionen tyngre eftersom mjölkgårdarna oftast är större. Trots att området är glest befolkat har jordbruket mindre betydelse för dessa kommuner. Skogen har en mer framskjuten plats och i många fall skogsbruket i kombination med jordbruk. Hela området är klassat som missgynnat (LFA) och har regionala stöd.

Tabell 5 Strukturdata år 2010 för de fem jordbruksområdena.

	Åker ha	Bete ha	Spannmål ha	Oljeväxter ha	Vall ha	Övriga grödor ha	Djurtäthet DE/km ²	Medel- areal åker, ha	Förändring sedan 2000, ha	Vallandel av åker %	Jordbruks- företag st	Förändring sedan 2000, st
Slättbygd, spec. växtodling	92639	3217	52082	15360	7683	3411	9,0	79	8	8%	1171	-207
Slättbygd, blandat jordbruk	166963	13396	87450	23923	30740	4308	25,6	64	7	18%	2623	-300
Mellanbygd	124665	21413	50222	9704	41595	7135	30,4	43	1	33%	2914	-75
Blandbygd	57899	15872	13068	3154	32803	1205	17,0	26	2	57%	2187	38
Skogsbygd	5816	3269	277	0	5370	69	1,0	13	-2	92%	433	-4
Totalt	447982	57168	203099	52140	118192	16127						

Källa: Egen bearbetning av Jordbruksverkets statistikdatabas 2010 efter Jonsson, 1997.

Tabell 6 Antal djur år 2010 i de fem jordbruksområdena.

	Mjölkkor	Am- & dikor	Övrig nöt > 1 år	Kalvar < 1 år	Baggar & tackor	Lamm	Häst
Slättbygd, specialiserad växtodling	1332	1114	1959	1681	3322	3065	1819
Slättbygd, blandat jordbruk	6710	9794	14835	16007	5309	6008	5278
Mellanbygd	18171	13371	30183	29661	10141	11346	5691
Blandbygd	11438	10623	20722	19695	7006	8058	3795
Skogsbygd	1254	1729	2840	2587	1646	1911	980
Totalt	38905	36631	70539	69631	27424	30388	17563

Källa: Egen bearbetning av Jordbruksverkets statistikdatabas 2010 efter Jonsson, 1997.

Tabell 7 Antal djur år 2010 i de fem jordbruksområdena.

	Galtar avel	Suggor	Slaktsvin >20 kg	Smågris <20 kg	Höns	Värp- kyckling	Slakt- kyckling	Kalkon
Slättbygd, specialiserad växtodling	466	4635	16606	11128	23525	7611	290011	2
Slättbygd, blandat jordbruk	206	13573	87416	32831	841582	110808	1025345	24440
Mellanbygd	193	19458	105000	51473	100996	2169	488549	48401
Blandbygd	61	5111	38153	17918	101345	308	101120	21
Skogsbygd	2	17	2056	39	12501	62015	41012	0
Summa	928	42794	249231	113389	1079949	182911	1946037	72864

Källa: Egen bearbetning av Jordbruksverkets statistikdatabas 2010 efter Jonsson, 1997.

Tabell 8 Antal företag och antal heltidsekvivalenter, samt andel av totalt antal företag med turism respektive gårdsförädling i Skåne samt andel av totala antalet heltidsekvivalenter inom dessa verksamhetsgrenar.

	Turism, antal (andel)	Turism, heltidsekv. (andel)	Gårdsförädling, antal (andel)	Gårdsförädling, heltidsekv. (andel)
Nordväst	149 (26,0 %)	25,1 (26,4 %)	85 (28,2 %)	27,7 (28,4 %)
Ökning från 1999	+ 331 %		+ 166 %	
Nordost	160 (28,0 %)	25,4 (26,8 %)	85 (28,2 %)	35,5 (36,4 %)
Ökning från 1999	+ 318 %		+ 150 %	
Sydväst	127 (22,2 %)	21,9 (23,0 %)	64 (21,3 %)	16,4 (16,8 %)
Ökning från 1999	+ 329		+ 129 %	
Sydost	136 (23,8 %)	22,7 (23,9 %)	67 (22,3 %)	17,9 (18,3 %)
Ökning från 1999	+ 239 %		+ 76 %	

Källa: AgriFoods Rapport 2013:3.

Regionala skillnader i trender

Även inom Skåne finns regionala skillnader i utvecklingen. Det finns inga data på kommunnivå från 1932 men utvecklingen de senaste åren går bra att studera. Det framgår då att de regionala skillnaderna inom Skåne snarare har förstärkts än mattats ut under 2000-talet.

Mellanbygden är den region i Skåne där jordbruket har starkast ställning idag. Produktionen av mjölk och gris är stark och har inte minskat så mycket som i andra regioner. I denna region hade också jordbruket den mest gynnsamma utvecklingen under första halvan av 90-talet. Då gynnades regionen av att vara en bra jordbruksbygd som ändå inte var spannmålsdominerad. Medlemskapet i EU blev dock lite av ett trendbrott och utvecklingen stagnerade i viss mån. Förklaringen kan delvis ligga i att regionen inte legat i topp när det gäller arealersättning. Den får heller inte del av de regionalstöd som främst riktas till vall och nötkött. Mjölkproduktionen har dock haft en fortsatt gynnsam utveckling.

Slättbygden med specialiserad växtodling har blivit mer specialiserad de senaste åren. Djurhållningen var låg redan år 1989 och den har minskat sedan dess. År 1989 hade regionen 0,26 DE/ha, 1995 var siffran nere på 0,25 DE/ha och år 2010 har den sjunkit till 0,14 DE/ha. Svinproduktionen har minskat mest.

Slättbygden med blandat jordbruk har haft en liknande utveckling. Eftersom denna region inte har varit lika specialiserad tidigare har genomslaget blivit desto kraftigare

Skogsbygden även i skogsbygden har animalieproduktionen minskat. Åkermarken försvinner dock inte i så snabb takt som tidigare utan landskapet hålls öppet men med en mycket extensiv drift. Vallodlingen har ökat och utgör nu 92 procent av åkerarealen. Oljeväxter och specialgrödor förekommer i princip inte och spannmålsodlingen har minskat. Odling av avsalugrödor förekommer alltså knappast. Trenden tycks vara en satsning på produktionsgrenar som är lättskötta och som går bra att kombinera med annan sysselsättning.

Blandbygden uppvisar en utveckling som ligger mellan det som skett i skogsbygden och det som skett i mellanbygden. Detta beror dock på att gränsen mellan skogsbygd och mellanbygd går rakt genom kommunerna i regionen. Norra delen av blandbygden är alltså skogsbygd och har troligtvis en utveckling motsvarande övrig skogsbygd. Södra delen är mellanbygd och har troligtvis en utveckling liknande övrig mellanbygd.

Sammanfattningsvis har utvecklingen inom Skåne varit sådan att slättbygderna har inriktat sig mer mot växtodling, främst spannmål. Mellanbygden har stärkt sina positioner när det gäller mjölk. I blandbygden har idisslarna i hög grad blivit kvar medan svinen minskat starkt.

Skogsbygden har gått mot nöt- och fårproduktion och annat som kan kombineras med annan sysselsättning.

När det gäller gårdsförädling och turism så är det norra och framförallt nordöstra Skåne som har störst omfattning vad gäller så väl antal som omfattning. Ökningen mellan åren har också varit högst i nordöstra Skåne, där antalet turismverksamheter tredubblats och antalet verksamheter med gårdsförädling fördubblats. I sydöstra Skåne var ökningen som lägst, även om den så klart var positiv.

Skånska lantbruk idag och år 2025

Stora skillnader mellan olika företag

Genomsnitt och totalbelopp i all ära men de kan ge ett intryck av att alla företag är ganska lika. Inget kan vara mer fel. År 2010 fanns det 9337 lantbruk i Skåne. Nästan en tredjedel av dessa var så små att de får klassas som fritidslantbruk. I övrig är nästan hälften inriktade på växtodling, 4 procent är inriktade på mjölk, 15 procent på nötkött, 2 procent på svin, andra husdjur (får, höns eller kyckling) och 13 procent har blandad produktion. Blandningen innebär vanligtvis att ett djurslag kombineras med en relativt omfattande växtodling.

Det är också stora skillnader i storlek mellan företagen. 2 600 företag är så små att de knappast räknas som jordbruk. Ofta handlar det om en bostad med lite mark. Ytterligare 1 700 företag är såpass små att de oftast kombineras med ett annat arbete som ger den huvudsakliga inkomsten. Därmed kan man säga att 46 procent av företagen alltså är så små att de betraktas som bostads- eller fritidslantbruk. Samtidigt finns det 670 företag som är så stora att de sysselsätter ett flertal personer och 1 500 företag är typiska familjeföretag som sysselsätter en till två personer. Den stora gruppen företag har dock en besvärlig mellanstor storlek, deltidslantbruken. Här handlar det om 3000 lantbruk som är så stora att de kräver en betydande arbetsinsats men samtidigt är för små för att ge brukaren en tillräcklig inkomst och sysselsättning under hela året.

Tabell 9 Antal lantbruk i Skåne år 2010 efter driftsinriktning och storlek indelat efter standardtimmar.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						2574	2574
400-799	1084	0	285	3	332		1704
800-2399	1498	30	925	42	470		2965
2400-5599	823	248	124	64	287		1546
5600-	254	139	20	39	96		548
Totalt	3659	417	1354	148	1185	2574	9337

Källa: Egen sammanställning ur jordbruksverkets statistikdatabas 2010.

Tabell 10 Andel lantbruk i Skåne år 2010 efter driftsinriktning och storlek indelat efter standardtimmar.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						28 %	28 %
400-799	12 %	0 %	3 %	0 %	4 %		18 %
800-2399	16 %	0 %	10 %	0 %	5 %		32 %
2400-5599	9 %	3 %	1 %	1 %	3 %		17 %
5600-	3 %	1 %	0 %	0 %	0 %		6 %
Totalt	39 %	4 %	15 %	2 %	13 %	28 %	100 %

Källa: Egen sammanställning ur jordbruksverkets statistikdatabas 2010.

Större och mer specialiserade företag

Utvecklingen de senaste tio åren uppvisar en lite annorlunda utveckling än under 1990-talet. En sak som stör statistiken är att en omvärdering skedde 2005 vilket innebär att antalet företag ökade med 1000 st. Omvärderingen har inneburit att antalet företag i storleksklassen 0-10 ha ökade i statistiken.

Ett tydligt mönster är att de animalieproducerandeföretagen minskar kraftigt i antalet. Minskningen är störst bland de mellanstora företagen. Vissa mellanstora företag läggs ner och marken går till ett annat företag som då växer och blir stort. Det finns också en trend att de mindre djurbesättningarna antingen läggs ner eller expanderar och blir stora. Noterbart är också att de största företagen också minskar i antal inom samtliga produktionsgrenar.

Mjölken är det tydligaste exemplet. Antalet mjölkföretag har minskat kraftigt under hela perioden. Mjölkföretag minskar i antal till hälften under en 10-årsperiod. Det är en trend som funnits sedan 1940-talet. Fritidsjordbruken med mjölkproduktion var borta redan 1990. Deltidsjordbruken med 10 till 15 mjölkkor har i princip försvunnit under 1990-talet och familjejordbruken med cirka 30 kor minskade i snabb takt under 2000-talet och inte många var kvar år 2010.

Noterbart är också att antalet växtodlingsföretag ökar i antal utom i den största företagsgruppen.

Tabell 11 Antal jordbruksföretag mellan 2000-2010 efter areal brukad åkermark samt framskrivning till år 2025.

	2000	2001	2003	2005	2007	2010	2025
-2,0 ha				270	279	711	1133
2,1-5,0 ha	1233		1027	1604	1638	1383	909
5,1-10,0 ha	1449		1249	1501	1473	1545	1688
10,1-20,0 ha	1947		1665	1720	1638	1596	1284
20,1-30,0 ha	1173		982	1018	936	822	456
30,1-50,0 ha	1457		1276	1200	1094	1021	649
50,1-100,0 ha	1560		1443	1350	1238	1112	649
100,1+ ha	1057		1124	1120	1113	1147	1232
Totalt	9876	9632	8766	9783	9409	9337	7999

Källa: Egen sammanställning baserad på uppgifter ur Jordbruksverkets statistikdatabas. Omvärderingen av statistiken 2004/2005.

Tabell 12 Årlig förändring av antalet lantbruk i Skåne mellan 1999-2010 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						8	8
400-799	23	-1	-18	-2	3		4
800-2399	10	-11	11	-15	-15		-20
2400-5599	15	-41	-5	-13	-15		-60
5600-	-5	-8	-2	-6	-6		-27
Totalt	43	-59	-15	-37	-34	8	-95

Källa: Egen sammanställning baserad på uppgifter ur Jordbruksverkets statistikdatabas.

Tabellen ovan visar den årliga förändringen under 1999-2010. Omvärderingen av statistiken 2004/2005 gör dock att den underliggande förändringstakten är ungefär dubbel så stor som tabell 10 visar.

Svinföretagen har minskat med 75 % i antal under senaste 10-årsperioden. Svinföretagen minskar i antal i alla storleksklasser.

Nötkött uppvisar ett annat mönster. Under 2000-talet har antalet fritidslantbruk med nöt minskat kraftigt men antalet deltidslantbruk har fortsatt uppåt. Den tydliga ökningen av antalet företag med nötköttsproduktion beror säkerligen på att mjölkföretagen fortsätter med någon form av nötkött men med ett totalt lägre arbetsbehov. I många fall är det före detta mjölkgårdar som fortsätter med grovfoderbaserad produktion i annan tappning. I andra fall är det små gårdar som börjar med betesdjur för att hålla markerna öppna. EU-stöden till såväl nötkreatur och får som till betesmarker har gjort det ekonomiskt intressant med skötsel av betesmarkerna.

Företagsstruktur och produktion år 2025

Strukturomvandlingen i jordbruket är en långsiktig process som i grunden styrs av teknisk utveckling och andra stabila långsiktiga faktorer. Kortsiktigt kan det dock bli hack i utvecklingen på grund av förändringar av jordbrukspolitiken mm. Händelserna som ändringar i EU-stödets regelverk är ett sådant exempel.

Fram till år 2007 hade vi relativt stabila priser på mjölk och spannmål. Under de senaste fem åren har världsmarknadspriserna slagit igenom i de svenska priserna på ett helt annat sätt en tidigare. De kraftiga prissvängningarna har man varit van vid i svinproduktionen under många år men nu slår de igenom på alla produkter.

Baseras prognosen på en framskrivning på förändringen under en lång period elimineras problemen med den tillfälliga förskjutningen. Samtidigt tillåts de genuina trendbrott som kan ha inträffat i och med förändringar i EU-reglerna och prisförändringar på marknaden att få ett visst genomslag.

Den framskrivning som gjorts till år 2025 relativt lång. Matematiskt blir effekterna i slutet av en så lång period stora särskilt om förändringstakten varit stor under den valda referensperioden som här är 1999-2010.

Nästa problem är hur framskrivningen skall göras eftersom resultatet är beroende av hur företagen grupperas. Den metod som valts är att inte ha för små grupper utan slå samman undergrupperna till de grupperingar som redovisas i tabellerna. Underlaget till företagsstrukturen som redovisas i **Tabell 13** och **Tabell 14** är åtta storleksgrupper och elva driftsinriktningar. När utvecklingen för de redovisade företagsgrupperna skrivs fram blir resultatet att det skulle finnas 10 380 jordbruksföretag i Skåne år 2025. Eftersom den långsiktiga trenden visade att det bara skulle bli 7 999 företag kvar justeras resultaten från de olika delgrupperna ner proportionellt så att totalsumman stämmer med den långsiktiga trenden.

Tabell 13 Antalet lantbruk i Skåne år 2025 enligt framskrivning per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						2181	2181
400-799	1312	0	130	1	307		1749
800-2399	1348	8	910	11	263		2539
2400-5599	936	81	64	19	138		1238
5600-	160	67	8	13	44		291
Totalt	3756	156	1112	44	751	2181	7999

Källa: Egen sammanställning baserad på uppgifter ur Jordbruksverkets statistikdatabas. Vid framskrivningen har hänsyn tagits till den statistiska omvärderingen som skedde 2004/2005.

Tabell 14 Årlig förändring av antal lantbruk i Skåne till år 2025 enligt framskrivningen, per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						-1,4%	-1,4%
400-799	1,9 %	0,0%	-4,9%	-7,1%	-0,7%		0,2%
800-2399	-0,9 %	-6,7%	-0,1%	-6,7%	-4,0%		-1,3%
2400-5599	1,2 %	-6,1%	-4,4%	-6,3%	-4,7%		-1,8%
5600-	-3,4 %	-4,7%	-5,4%	-6,1%	-5,0%		-2,9%
Totalt	0,2%	-5,7%	-1,6%	-6,4%	3,3%		-16,8%

Källa: Egen sammanställning.

Vägs det beräknade läget år 2025 ihop med den förväntade årliga förändringen framgår det tydligt att utvecklingen går mot en tudelning. Mjölkföretagen och svinföretagen går mot att antalet företag minskar kraftigt och de små och medelstora försvinner nästan helt.

Växtodlingsföretagen minskar inte i antal. Både de minsta fritidslantbruken och medelstora växtodlingsföretagen med 1-3 sysselsatta ökar i antal. Det verkar som det traditionella familjejordbruket gynnas av den tekniska utvecklingen och genom inköpta tjänster och samverkan lyckats skapa en rationell produktion.

Samma utveckling ser vi i gruppen nötkött 800 – 2 399 timmar som avviker från mönstret genom att i stort sett antal företag bibehålles. Det handlar ofta om före detta mjölkgårdar som växlar över till nötkött när brukaren närmar sig pensionsåldern. Detta framgår bland annat av en hög medelålder för brukarna i gruppen.

De stora företagen ökar inte i antal. De ökar däremot i storlek vilket innebär att de står för en allt större del av produktionen. 67 stora och specialiserade mjölkföretag beräknas t ex svara för mer än 70 % mjölkproduktionen. När det gäller svin beräknas koncentrationen också bli stor då 57 företag kan komma att svara för två tredjedelar av produktionen, bestående av 13 specialiserade svinföretag och 44 företag med blandad produktionsinriktning.

Tillkomsten och fortlevnaden av dessa stora svinföretag är dock starkt beroende av prisläget framöver och detta fångas inte av en enkel trendframskrivning.

Areal åker och betesmark

Vid en framskrivning av åkermarken under så lång tid som 15 år kommer antalet företag minska i nästan alla storleksgrupper. Effekten blir en överdrivet tydlig bild av i vilken riktning utvecklingen går.

Samtidigt kan medelarealen alltså förväntas öka även inom respektive grupp, särskilt hos de medelstora och stora företagen. Det går inte att säga exakt hur detta sker. Ett enkelt antagande är då att medelarealen ökar proportionellt i alla grupper, ett antagande som använts här.

Tabell 15 Förväntad fördelning av Skånes 431 510 ha åkermark år 2025 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						1 %	1 %
400-799	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	3 %
800-2399	11 %	0 %	4 %	0 %	1 %	0 %	16 %
2400-5599	55 %	1 %	1 %	0 %	3 %	0 %	60 %
5600-	13 %	3 %	1 %	0 %	3 %	0 %	20 %
Totalt	82 %	4 %	6 %	1 %	7 %	1 %	100 %

Källa: Egen sammanställning

Drygt 80 procent av all åkermark förväntas alltså brukas av den halvan av gårdarna som är specialiserad på växtodling. Småbruken som utgör en tredjedel av alla företag förväntas dock bara bruka 2 procent av åkermarken. Detta indikerar en mycket stark specialisering där många stora företag med animalier inriktar sig helt på detta. I statistiken kan det i vissa fall vara så att animalier och växtodling ligger i skilda bolag och blir på detta sätt två företag i statistiken.

Betesmarken räknas upp på samma sätt som åkermarken. Fördelningen mellan företagsgrupperna blir dock helt annorlunda. Gruppen 800-2 399 timmar med inriktning på nötkött förväntas till exempel svara för en femtedel av all betesmark. Detta är den grupp av företag som till stor del består av pensionerade mjölkproducenter. Frågan är då vad som händer med dessa marker när dessa brukare inte heller orkar ha köttdjur. De små växtodlingsgårdarna har också en förvånansvärt stor andel av betesmarkerna. Här kan det vara så att företaget söker EU-stöden men upplåter marken till en djurhållare som betar genom ett så kallat skötselavtal. Hästarna kan också svara för en del av skötseln av dessa betesmarker.

Tabell 16 Förväntad fördelning av Skånes 48 875 ha betesmark år 2025 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						16 %	16 %
400-799	22 %	0 %	1 %	0 %	1 %		24 %
800-2399	5 %	0 %	21 %	0 %	5 %		31 %
2400-5599	6 %	1 %	5 %	0 %	7 %		20 %
5600-	2 %	3 %	3 %	0 %	2 %		9 %
Totalt	35 %	4 %	30 %	0 %	15 %	16 %	100 %

Källa: Egen sammanställning

Småbruken bör också nämnas i sammanhanget. De är många till antalet men saknar i stort sett betydelse för jordbruksproduktionen. När det gäller bevarandet av landskapsbilden och den biologiska mångfalden är de dock viktiga. De förväntas svara för öppethållandet av närmare 8 000 hektar ängs- och betesmarker vilket motsvarar 16 procent av Skånes areal.

Mjölkproduktionen

Fördelningen av mjölkproduktionen kan enklast beskrivas genom fördelningen av antalet mjölkkor. Även här finns det en stabil långsiktig trend för Skåne som helhet. Denna trend som indikerar ett det kommer att finnas 31 192 mjölkkor i Skåne år 2025. Detta kan jämföras med att företagsstrukturen kombinerat med nuvarande besättningsstorlek skulle resultera i 35 553 mjölkkor år 2025.

Tabell 17 Förväntad fördelning av Skånes 31 192 mjölkkor år 2025 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						0 %	0 %
400-799	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %		0 %
800-2399	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %		0 %
2400-5599	0 %	16 %	1 %	0 %	1 %		18 %
5600-	2 %	71 %	2 %	0 %	7 %		82 %
Totalt	2 %	87 %	3 %	0 %	8 %	0 %	100 %

Källa: Egen sammanställning.

De stora specialiserade mjölkgårdarna förväntas dominera mjölkproduktionen år 2025. Gruppen över 5 600 standardtimmar förväntas ensamma att svara för över 70 % produktionen. Det handlar då om knappt 70 besättningar med cirka 300 kor.

Idag domineras volymproduktionen av företag med 150 kor eller mer. Familjeföretag med ca 45 kor ha försvinner i snabb takt och denna utveckling förväntas fortsätta. De utgör dock antalsmässigt 60 procent av mjölkföretagen. De riktigt stora besättningarna med över 300 kor förväntas öka i antal men de förväntas fortfarande vara så pass få att de inte dominerar volymproduktionen.

Stora företag med blandad produktion står också för 10 procent av mjölkproduktionen. Det genomsnittliga antalet kor i gruppen är lågt men troligtvis döljer genomsnittet ett fåtal större mjölkbesättningar som kombinerar mjölken med växtodling medan flertalet företag i gruppen inte har några mjölkkor alls. Det kan också finnas några riktigt stora företag som både har mjölk, växtodling och andra djur, t ex svin.

Ett klart trendbrott har skett i den totala produktionsvolymen mjölk under de senaste 4 åren, 2010-2013. Under 2010-2012 är den totala produktionen i Skåne i princip oförändrad och invägningen har stigit med 1,9 % från 2012 till 2013. Dock har antalet mjölkföretag fortsatt att minska i antal i minst samma takt som tidigare.

Nötkött

Am- och dikor

Nötköttsproduktionen är riktigt svår att prognostisera. Däremot så har antalet am- och dikor som är en av grundpelarna för produktionen legat relativt stabil i antal de senaste tjugo åren. Med en framskrivning av den nuvarande utvecklingen erhålls en prognos på 33 7331 dikor år 2025.

Tabell 18 Förväntad fördelning av Skånes 33 731 am- och dikor år 2025 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						0 %	
400-799	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %		2 %
800-2399	0 %	0 %	50 %	0 %	5 %		55 %
2400-5599	1 %	0 %	18 %	0 %	16 %		35 %
5600-	2 %	0 %	3 %	0 %	3 %		8 %
Totalt	4 %	0 %	72 %	0 %	24 %	0 %	100 %

Källa: Egen sammanställning.

Ännu en gång är det gruppen 800 – 2 399 timmar med nötkött som utmärker sig. Dessa före detta mjölkproducenter förväntas hålla hälften av alla am- och dikor. De riktigt stora företagen förväntas däremot ha mindre betydelse för am- och dikoproduktionen.

Tillfälliga ändringar i politiken kan spelat stor roll för utvecklingen. Avskaffandet av bidragsrätterna i mitten av 2010-talet gav dock inga märkbara spår i produktionen. Stöden till betesmarken som am- och dikorna sköter har i dag en stor betydelse för utvecklingen av produktionen.

Ungnöt

För Sverige som helhet styrs produktionen av nötkött av antalet mjölkkor och antalet am- och dikor. Det föds helt enkelt ett visst antal kalvar och dessa kan födas upp till slakt. Det finns dock inget som säger att de föds upp i den region där de föds. Det finns sedan länge en omfattande handel med kalvar inom Sverige. De kan också förekomma en viss export.

Ett mått på produktionen av nötkött i Skåne är därför antalet ungnöt under ett år. Genom att bara studera utvecklingen för djur under ett år elimineras i stort sett problematiken med varierande slaktålder. Vissa av ungdjuren kommer visserligen att rekryteras till nya moderdjur men bortfallet av kött motsvaras då av köttet från utslagskorna ökar.

Framskrivningen av företagsstrukturen ger ett resultat på 68 112 ungnöt under ett år i Skåne år 2025. Då antalet am- och dikor inte förväntas förändras nämnvärt och antalet mjölkkor inte sjunker drastiskt blir heller inte förändringen så stor vad gäller ungnöten.

Det är omöjligt att avgöra vad som är rätt eller fel. Strukturuomvandlingen inom grupperna antas därför gå i samma tempo för ungdjuren som för moderdjuren. Antalet från den framskrivna företagsstrukturen räknas därför upp med 15 procent vilket innebär att prognosen landar på 58 021 ungdjur under ett år. Fördelningen av dessa på olika företagstyper framgår av **Tabell 19** nedan.

Tabell 19 Förväntad fördelning av Skånes ungnöt < 1 år för år 2025 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						0 %	0 %
400-799	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %		1 %
800-2399	0 %	0 %	28 %	0 %	3 %		31 %
2400-5599	2 %	4 %	19 %	0 %	10 %		34 %
5600-	2 %	18 %	6 %	0 %	7 %		34 %
Totalt	4 %	22 %	54 %	0 %	19 %		100 %

Källa: Egen sammanställning.

Enmansföretagen med inriktning på nötkött dominerar även här men inte lika kraftigt som för am- och dikor. Mjölkföretagen har istället en starkare position. Detta beror på att rekryteringskvigorna kommer med som ungdjur. Detta räcker dock inte som förklaring. Ett antal mjölkföretag förväntas dessutom kombinera mjölkproduktionen med uppfödning av de egna kalvarna till slakt. Nästan 20 procent av ungnöten finns hos blandföretagen som kombinerar ungnöt med en annan produktion.

Svin

Smågrisar

Svinen är minst lika svåra att prognostisera som nötkreaturen. En drastisk minskning av svinproduktionen har skett under den senaste 10-årsperioden. Om inte nyinvesteringarna ökar kommer minskningen fortsätta i samma takt och ger då enligt framskrivningen 25 092 sugor år 2025. Förändringarna är dock varierande mellan åren med både stark nedgång och någon uppgång ibland. Den långsiktiga trenden är dock starkt nedåt.

Det är knappast troligt att storleken på medelbesättningen skulle minska i respektive grupp. Skulle antalet sugor bli färre än i prognosen så beror det snarare på att det blir färre besättningar än på att besättningarna minskar.

Tabell 20 Förväntad fördelning av Skånes 25 092 sugor år 2025 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399						0 %	0 %
400-799	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %		0 %
800-2399	0 %	0 %	0 %	3 %	1 %		4 %
2400-5599	0 %	0 %	0 %	23 %	6 %		30 %
5600-	1 %	0 %	0 %	38 %	26 %		66 %
Totalt	2 %	0 %	0 %	65 %	33 %	0 %	100 %

Källa: Egen sammanställning.

När det gäller smågrisproduktion är koncentrationen till ett fåtal stora företag mycket tydlig. År 2025 förväntas 40 riktigt stora svinföretag stå för halva smågrisproduktionen. Dessa företag har då drygt 700 sugor vardera. Den näst största gruppen förväntas svara för ytterligare en tredjedel av produktionen. Detta är specialiserade företag med 150 till 300 sugor. Läger man till de större företagen med blandad produktion så fångas nästan 90 procent av produktionen. Dessa företag har

troligtvis smågrisproduktion i samma skala men den kombineras med annan produktion. Besättningar under 100 sugor kommer trendmässigt att ha spelat ut sin roll år 2025.

Slaktsvin

Slaktsvinsproduktionen följer i stort sett samma mönster som smågrisproduktionen. Koncentrationen till specialiserade företag är dock inte fullt lika hög och det förväntas också finnas en något högre andel på liten mindre företag. Slaktsvinsproduktionen förväntas alltså fungera som ett komplement till växtodling i något högre grad än smågrisproduktionen.

Får

Fåren är en liten produktionsgren i Skåne men den är intressant eftersom den har ökat starkt de senaste åren och eftersom den har starka kopplingar till andra värden i jordbruksproduktionen. Fåren är kort sagt viktiga för bevarandet den biologiska mångfalden, för landskapsbilden i skogsbygderna och för trivselen hos den del av landsbygdsbefolkningen som bor på en gård men som livnär sig på annat.

Genom en framskrivning av den långsiktiga trenden indikerar att det skulle finnas 45 150 tackor och baggar i Skåne år 2025. Detta antal används i prognosen eftersom denna anpassade trend matchar utvecklingen på ett mycket bättre sätt än en framskrivning av de senaste årens utveckling.

Eftersom stora förändringar i små grupper ger orimligt stora förändringar vid en så lång framskrivning som 15 år antas fördelningen de skånska fåren mellan olika företagsinriktningar och storleksgrupper vara den samma 2025.

Tabell 21 Förväntad fördelning av Skånes 41 000 tackor och baggar år 2025 per standardtimklass.

	Växtodling	Mjolk	Övrig nöt	Övriga husdjur	Svin	Blandat	Småbruk	Samtliga
- 399							4 %	4 %
400-799	0 %	0 %	0 %	15 %	0 %	3 %		19 %
800-2399	2 %	0 %	2 %	22 %	0 %	12 %		37 %
2400-5599	3 %	0 %	1 %	18 %	0 %	8 %		30 %
5600-	1 %	1 %	0 %	5 %	0 %	3 %		9 %
Totalt	6 %	1 %	4 %	60 %	0 %	26 %	4 %	100 %

Källa: Egen sammanställning.

Fåren finns till 60 procent på deltids- och fritidslantbruk. Men nästa en fjärdedel återfinns också på specialiserade företag som sysselsätter en heltid eller mera.

Resten av fåren är väl utspridda bland alla typer av företag. Det förväntas alltså bli ganska vanligt med några får som komplement till övrig produktion. Orsaken kan vara att det är trevlig med några djur som går ute och betar. I många fall behövs det också lite djur som landskapsvårdare och att sköta på de marker som inte är lämpande för växtodling längre.

Analys av utveckling inom övriga branscher till år 2025

Trädgård

Utveckling inom både växthusareal och frilandsodlingar har studerats vad beträffar odlingsarealer, antal företag samt sysselsättning.

Tabell 22 Växthus- och frilandsareal för trädgårdsodling och antal företag i Skåne.

	2005	2008	2011	Årlig förändring	Framskrivning 2025
Växthusyta, 1000-tal m ²	1524	1327	1358	-1,9%	1038
Antal företag med växthus	267	214	181	-6,2%	74
Medelareal växthus, 1000-tal m ²	5,708	6,201	7,503		14,052
Frilandsareal, ha	6772	6862	7774	2,3%	10688
Antal företag med friland	646	594	493	-4,40%	263
Medelareal friland, ha	10,5	11,6	15,8		40,7

Källa: Egen sammanställning baserad på uppgifter ur Jordbruksverkets statistikdatabas.

För växthusytan kan det inte utläsas någon tydlig förändringstrend. Av de tre studerade åren i ovanstående tabell kan det både utläsas sjunkande och stigande trender beroende på vilken tidsperiod som studeras. Utifrån ovanstående tabeller, som bygger på historiska data förväntas inte några dramatiska förändringar av växthusarealen. Om vi ser på åldersfördelningen på växthus byggda fram till 2011 utgörs 51 procent av växthusarealen av växthus byggda före 1998. Det är svårt att se några större förändringar av den samlade växthusarealen fram till 2025, med den information som finns tillgänglig i statistiken.

Cirka hälften av växthusytan är uppförd efter år 1998. Både antal företag med växthus och antal frilandsodlingar förväntas sjunka ganska mycket fram till år 2025. I gengäld bedöms medelarealen per företag i runda tal ha fördubblats eller t o m mer än fördubblats för frilandsodlingarna.

Tabell 23 Antal sysselsatta i trädgårdsproduktion i Skåne, familjemedlemmar.

	2005	2008	2011	Årlig förändring	Framskrivning 2025
< 450	650	393	400	-7,80%	128
450 - 900	160	578	147	1,40%	121
900-1349	130	148	113	2,30%	82
1350-1799	150	173	172	2,30%	236
> 1749	520	457	430	3,10%	277
Totalt	1610	1749	1262	4,00%	713

Källa: Egen sammanställning baserad på uppgifter ur Jordbruksverkets statistikdatabas.

Eftersom år 2008 avviker i trend från 2005 och 2011 är det mycket osäkert att göra en trendframskrivning utifrån dessa tre år för sysselsättning bland familjemedlemmar. Alla sysselsättningsgrupper bland familjemedlemmar minskar utom gruppen med storleken 1350 till 1799 timmar per år. Mest minskar de företag med mindre än 450 timmar per år. Med andra ord kommer det att bli mindre vanligt att ha trädgårdsproduktion som en "extrainkomst" framöver. Med använd metod med matematiska framskrivningar utifrån procentuella förändringar stämmer inte undergrupperna med totalt antal. Med stora procentuella förändringar är det stor risk för överskattning av förändringar, och då framförallt för delgrupper.

Tabell 24 Antal sysselsatta i trädgårdsproduktion i Skåne, ej familjemedlemmar, per standardtimklass.

	2005	2008	2011	Årlig förändring	Framskrivning 2025
< 450	4547	3035	2177	-11,50%	394
450 - 900	1245	754	737	-8,40%	216
900-1349	385	413	376	-0,40%	355
1350-1799	483	468	526	1,40%	639
> 1749	420	395	788	11,10%	3440
Totalt	7080	5065	4604	-6,90%	1692

Källa: Egen sammanställning baserad på uppgifter ur Jordbruksverkets statistikdatabas.

Det totala antalet sysselsatta i trädgårdsnäringen minskar, men de som arbetar i trädgårdsnäringen kommer att arbeta fler timmar per person. För gruppen med 1350 timmar eller fler arbetstimmar per år ökar antalet anställda, medan de minskar i gruppen med mindre än 1349 timmar per år. Detta kan ses som en indikation på att säsongsanställd arbetskraft minskar, vilket kan tänkas bero på en ökad mekaniseringsgrad, samt att företagen blir större.

Om framskrivningen för gruppen "ej familjemedlemmar med >1799 timmar per år" i stället sker linjärt med årlig förändring för perioden 2005 till 2011 ökar antalet anställda med 61 personer per år, vilket är betydligt mindre än med metoden som använts ovan. Om denna trend skall hålla i sig skulle det finnas det 1642 "ej familjemedlemmar" som år 2025 som arbetar mer än 1799 timmar per år. I analysen

av trenden för antal ”syselsatta ”ej familjemedlemmar” avviker år 2008 från trenden mellan år 2005 till 2011 för alla gruppen med mer än 900 timmar per år. Därmed får utvecklingen för gruppen med mer än 900 ses som relativt osäker, medan gruppen under 900 timmar har en mycket tydlig tendens att minska.

Tabell 25 Andel ej familjemedlemmar av totalt sysselsatta, per standardtimklass.

	2005	2008	2011	Framskrivning 2025
< 450	87 %	89 %	84 %	75 %
450 - 900	89 %	57 %	83 %	64 %
900-1349	75 %	74 %	77 %	81 %
1350-1799	76 %	73 %	75 %	73 %
> 1749	45 %	46 %	65 %	93 %
Totalt	81 %	74 %	78 %	70 %

Källa: Egen sammanställning baserad på uppgifter ur Jordbruksverkets statistikdatabas.

Den tydligaste indikationen i ovanstående tabell är att antalet anställda som arbetar minst 1799 timmar kommer att öka i förhållande till antalet heltidsarbetande familjemedlemmar. Med andra ord kommer det att finnas fler heltidsanställda per företag framöver.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det utifrån statistikmaterial om trädgårdsnäringen dras slutsatsen att växthusarealen inte kommer att ändras i någon dramatisk omfattning. Däremot kommer antalet företag med växthus att mer än halveras, jämfört med år 2011.

Arealen frilandsodlingar kommer att öka medan antalet företag kommer ungefär att halveras. Antalet sysselsatta kommer att minska både i antal familjemedlemmar och i antal anställda. Antalet anställda kommer att minska mer än antalet familjemedlemmar. Dock kommer varje sysselsatt att arbeta fler timmar per år inom trädgårdsnäringen. Detta gäller både för familjemedlemmar och anställda.

Energiproduktion

Det finns höga politiska ambitioner att minska användning av fossila bränslen i Skåne. Detta skapar på flera olika sätt möjligheter för det skånska lantbruket att producera och omvandla energi.

Nedan görs en uppdelning på tre huvudområden, nämligen värme, biogas samt elproduktion. Dessa områden är i flera avseenden mycket olika för lantbruksföretagen. Biobränsle som träflis innebär sysselsättning på landsbygden, dock till stor del för entreprenörer. Biogas ger både investeringsmöjligheter och sysselsättning. Elproduktion från vind och sol innebär framförallt investeringsmöjligheter för lantbruksföretag och andra.

Värme

På uppvärmningssidan är redan biobränsle den klart viktigaste råvaran för fjärrvärme, vilket gör att tillväxten inom fjärrvärmesektorn kanske kan ses som måttlig. Dock kommer det att anslutas fler

fjärrvärmekunder, men i gengäld minskar behovet av värme per fjärrvärmekund genom bättre isolering, bättre fönster och andra energibesparingsåtgärder. Teknikutveckling för att göra gas och flytande bränsle från träflis och halm påverkar avsättningsmöjligheterna även för träflis. Avsättningen för träflis från skog och energiskog bedöms till måttligt växande till kraftigt växande beroende på om det sker investeringar utanför uppvärmningssektorn. För biogas och flytande biobränslen finns det en helt annan tillväxtpotential än för värme.

Biogas

Andelen av stallgödseln som används i biogasproduktion förväntas öka. De flesta gårdar som kommer att leverera stallgödsel till biogasanläggningar förväntas göra det till anläggningar som producerar biogas från mer än en gård. Detta p.g.a. att det finns skalekonomiska fördelar inom biogasproduktionen. Detta innebär även ett minskat behov av lagringskapacitet på djurgårdarna, då gödsel transporteras till en biogasanläggning. Vidare kommer problem med höga fosforgivor på djurgårdar att minska på de gårdar som levererar stallgödsel till biogasanläggningar. Spridningstekniken för spridning av stallgödsel kan förväntas övergå i annan teknik som innebär att gödseln pumpas i stället för att transporteras i en tunna till- och på fälten. Detta kommer att minska markpackningen. Växtnäringsläckage och luktproblem som orsakas av stallgödsel förväntas minska genom att en större andel av stallgödseln används för biogasproduktion. Dessutom kommer biogasproduktionen att utgöra ytterligare en investeringsmöjlighet för lantbruket.

Biogasproduktion från grödor är svårare att bedöma. Både framtida biogaspris och andra jordbruksgrödor har stor betydelse. När det väl byggs biogasanläggningar för att röta grödor kommer dessa att ge lantbrukarna möjlighet till mer diversifierade växtföljder.

El

Den störta delen vindkraftverksproduktionen som finns idag kommer också att finnas år 2025. Det är sannolikt att det kommer att skrotas färre antal MWh elproduktion än vad kommer att byggas nya. Därmed kan intäkterna till lantbruket från vindkraft förväntas öka.

Solenergi är lättare att göra småskaliga investeringar i än för vindkraften. Detta gör att lantbruket har möjlighet att göra investeringar i elproduktion från solenergi genom att det finns stora takytor och ev. även andra platser att sätta solpaneler på. Att investera i solenergianläggningar kan vara ett sätt att diversifiera och expandera sitt företag i omsättning, framförallt när det inte finns mark att köpa till rimligt pris eller bra geografisk närhet.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det sägas att det är större möjlighet att det skånska lantbruket som kollektiv gynnas av höga energipriser än att de skulle missgynnas av höga energipriser, i förhållande till befolkningen i helhet. Det finns flera olika möjligheter för det framtida skånska lantbruket att diversifiera sina företag och öka inkomsterna genom energiproduktion. Ökad elproduktion kommer huvudsakligen att innebära ökat kapitalbehov utan att sysselsättningen ökar i särskilt stor omfattning på gårdsnivå.

Fastigheter och ägande

Effekter av höga marknadsvärden och låga nominella räntor under mitten av 2010-talet

När avkastningsvärde är betydligt lägre än marknadsvärdet försvåras generationsskiften och framförallt då det är fråga om stora belopp. Om samtidigt de nominella räntorna är låga kan det uppkomma situationer där det dels finns en stor risk att höga markvärden som orsakar en hög skuldsättning kan hänga med under fler år framåt i tiden.

En stor differens mellan avkastningsvärde och marknadsvärde försvårar generationsskiften, när det finns syskon som skall kompenseras. Samtidigt krävs det större och större enheter för att den egna gården skall vara en heltidssysselsättning. För gårdar som inte är aktuella att drivas som heltidsföretag kan det vara svårt att kompensera syskon och kompensera ett underskott i lantbruket med tjänsteinkomst. Under perioden 1994 till 2014 har det krävts inkomst från fler och fler arbetstimmar för att köpa ett hektar mark. I och med att avkastningsvärdet under perioden 2006 till 2013 i många fall varit ungefär hälften av marknadsvärdet har det behövts att man fått ca halva gården som gåva eller haft egna kapitaltillskott för att man inte skall behöva göra nyupplåningar eller behöva använda tjänsteinkomsten för att betala räntor, klara återinvesteringar, levnadsomkostnader m.m.

Den stora differensen mellan avkastningsvärde och marknadsvärde kommer att påverka den framtida ägar- och arrendestrukturen. Dels kommer det att bli svårare att lösa ut syskon vid generationsskifte för att därefter driva ett mindre lantbruk alternativt att arrendera ut marken. Med andra ord leder detta till att det finns risk för minskad andel privata arrenden av mindre enheter framöver. Dock kan andra strukturomvandlingseffekter öka utbudet av mindre enheter, både till utarrendering men framförallt försäljning. Dessutom försvåras möjligheterna att köpa mindre begagnade maskiner i framtiden, då nyförsäljningen av mindre maskiner är lägre idag än tidigare.

Viktiga variabler för framtida avkastningsvärde för växtodlingsgårdar är lönsamheten i växtodling som framförallt påverkas av priser på grödor. Dessa är svåra att förutsäga. En annan viktig variabel för att fastställa ett avkastningsvärde är räntan. År 2013 ligger både inflation och nominell ränta på för svenska förhållanden närhistoriskt låga nivåer. Den låga räntan är en av orsakerna till att fastighetspriserna ökat kraftigt sedan 1995. Reporäntan var ca åtta procent 1995 och är en procent år 2013. Spannmålspriserna har legat avsevärt högre under perioden 2006 till 2013 än föregående åttaårsperiod. Dessa två variabler har varit starkt drivande i kombination med många lantbrukare som har önskemål om ökad areal och därmed enheter som är tillräckligt stora för att hålla en i deras tycke rationell maskinpark. För att klara att hålla en rationell maskinpark förväntas även samarbeten mellan gårdar att öka. Dessa samarbeten förväntas ske under olika former för olika maskiner och olika gårdar.

Nedan kommer två olika scenarier att diskuteras. Dels ett scenario med låga nominella räntor och/eller högre priser på växtodlingsprodukter samt ett scenario med höga nominella räntor och oförändrade priser på växtodlingsprodukter.

Så länge som räntorna ligger kvar på de senaste årens nivå och inte produktpriserna sjunker under de senaste åtta årens nivå kommer många av de företag som har en soliditet på mer än ca 50 procent att kunna expandera. I så fall är det mindre troligt med några större prissänkningar på mark. I denna situation kommer strukturrationalisering att fortsätta ungefär på samma sätt som de senaste åtta åren, dock är det troligt med stagnerade markpriser eller en lägre prisökningstakt på marken än vad det varit de senaste åtta åren. Om priserna på växtodlingsprodukter fortsätter att stiga kan markpriserna

fortsätta att stiga. Det innebär att de som expanderat de senaste åren till större enheter kan fortsätta att expandera genom ökad ekonomisk hektaravkastning och ökat belåningsutrymme på den befintliga marken. I detta scenario fortsätter alltså de företag som expanderat på senare tid med att vara expansiva. I detta scenario kommer ett mindre antal företag att lägga beslag på en stor del av marken som bjuds ut till försäljning och arrende i växtodlingsbygderna, samtidigt som syskon har svårt att lösa ut varandra i samband med generationsskiftet. Sammanfattningsvis kan det alltså dras slutsatsen att med fortsatt låga räntor och stigande spannmålspriser är det troligt att utarrenderingar avtar i samband med generationsskiftet och att många av dessa gårdar kommer att köpas av samma typ av företagare som tidigare varit expansiva. Detta kommer att leda till fler större enheter. Dock kan finansieringsproblem p.g.a. att det blir så stora belopp att hålla tillbaka denna grupps expansion. Därmed får bankerna en viktig roll i strukturuomvandlingen. Bankernas villkor för utlåning kommer att ha en direkt effekt på strukturuomvandlingen.

Sedan EU-inträdet 1995 har värdestegringen per hektar åkermark på den bördigare marken i Skåne varit högre än omsättningen per hektar åkermark under denna period, med normal spannmålsdominerad växtföljd. Detta har underlättat lånefinansierad expansion. Utlåningskrav kopplade till lönsamhet och likviditet kan komma att begränsa finansieringsmöjligheter för skuldsatta expansiva lantbruksföretag och därmed få en hämmande effekt på fastighetspriserna.

Om däremot de nominella räntorna stiger och priserna på växtodlingsprodukter är i nivå med dagens är det sannolikt med en annan utveckling. De gårdar som hitintills expanderat med hög belåning kommer att ha svårt att genomföra nya köp av mark. Detta kommer då att hålla tillbaka utvecklingen av de företag som tidigare växt mest. Markpriserna kommer därmed att hållas tillbaka både av att det blir högre likviditetsbelastningar att köpa mark med en högre räntesats och delvis även av att den grupp lantbrukare som tidigare expanderat med lånefinansierade markköp inte kan vara med och köpa fastigheter i samma omfattning som tidigare. Genom att fastighetspriserna hålls tillbaka kommer det att vara lättare att genomföra syskonkompensation vid generationsskiftet. Dock kan en högre räntesats begränsa syskons möjlighet att lösa ut varandra, men fastighetspriserna hålls i gengäld nere av en högre räntesats. Lägre fastighetspriser kan leda till att det blir lättare i detta scenario än föregående scenario att driva deltidslantbruk eller att något barn behåller gården som ett boendelantbruk och arrenderar ut marken. Om barnen övertar gården med hög skuldsättning men en låg räntesats sitter barnen med höga räntekostnader många år framåt. Om däremot fastighetspriset är lägre, men räntesatsen är högre sitter inte barnen med samma framtida risk för ökade räntekostnader. Det behövs inte lika höga tjänsteinkomster för att täcka ev. förluster i lantbruket som det behövs med högre markpriser. Om resultaten blir alltför lågt i lantbruk där lantbrukarfamiljen har lantbruket som huvudsaklig inkomstkälla och det inte går att lånefinansiera reinvesteringar eller t o m inte klarar betala räntor, kan dessa företag bli tvingade att minska eller upphöra med driften. Detta kan hålla tillbaka fastighetspriserna ytterligare.

Med hög skuldsättning och låg soliditet kan det bli svårt att genomföra syskonkompensation vid generationsskifte av större lantbruksföretag. I vissa fall kan dessa företag behöva överlåtas till andra än barnen. Dels kan gårdar säljas i delar och dels kan hela företaget säljas. I de flesta fall kan vi anta att denna mark framförallt köps av de som redan är i lantbruksbranschen. Därmed minskar inte den genomsnittliga storleken på lantbruksföretagen av att de större enheterna säljs.

Sammanfattningsvis kan det sägas om scenariot med högre nominella räntor och reellt relativt oförändrade priser på växtodlingsprodukter kan peka i riktning mot att utarrendering av mark kan bli vanligare, än om markpriserna fortsätter att stiga kraftigt.

Risk och riskreduktion

Riskerna inom växtodling kan förväntas vara högre framöver än vad de varit historiskt. Dels är det tänkbart med större svängningar mellan produktpriser mellan åren, när det är världsmarknaden som har stort betydelse på produktpriserna. Dels kan skördevariationerna mellan åren förväntas öka p.g.a. klimateffekterna. Om dessutom lantbruksföretagen blir större, blir detta större belopp det kommer att handla om i svängningar mellan olika år. Dessutom förväntas kvoten mellan arbets- och kapitalkostnad sjunka inom lantbruket, både p.g.a. större enheter och ökad mekanisering. Med andra ord sjunker arbetskostnadens betydelse i förhållande till kapitalkostnaderna. Detta får till konsekvens att ändrad insatts av eget arbete, arbete utanför företaget eller minskat uttag av ersättningar för familjens arbete får en minskad regleringseffekt för att kompensera för ekonomiskt svaga år.

Risktänkande och riskhantering kommer att öka i betydelse. Detta ställer krav på att skuldsättningen inte är för hög alltför låg, vilket i sin tur påverkar strukturrationalisering. På lantbruksföretagen behöver det även tänkas i termer av diversifiering av intäkter och kostnader. Detta kan ske både genom verksamheter utanför det traditionella lantbruket och ske inom det traditionella lantbruket. Det finns mycket skalekonomi i att vara stor inom produktionsgrenar inom traditionellt lantbruk. I gengäld är traditionellt lantbruk kapitalkrävande samt att mark är en begränsad resurs pekar mycket åt att diversifiering kommer att ske utanför traditionellt jordbruk.

Försäkringar mot både skördevariationer och prisförändringar kan öka i betydelse. Kunskapen kring terminssäkringar kommer att vara betydligt högre hos lantbrukare framöver än vad den är idag. Detta är en anledning till att terminssäkringar kan bli ett vanligare verktyg för att hantera risk. Det kan även finnas behov av att utvecklas nya produkter inom försäkringar, för att hantera skördevariationer.

Modellberäkningar av utvecklingen till år 2025

Trendframskrivningar fungerar bra när det handlar om faktorer som styrs av stabila bakomliggande faktorer, t ex teknisk utveckling. Vissa lantbruk och vissa produktionsgrenar är dock mycket känsliga för kortsiktiga förändringar i priser och övriga villkor, t ex ändrade EU-stöd. Framskrivningarna räcker då inte till utan de måste kompletteras med andra beräkningar. Den metod som används här är modellberäkningar med en Skåneversion av den matematiska programmeringsmodellen SASM.

Grundstrukturen i SASM skapades av professor Jeffry Aplan från universitetet i Minnesota med en amerikansk modell som förebild. Skåneversionen av SASM utvecklades ursprungligen till en tidigare studie av skånskt lantbruk (Jonasson 1997). Den utvecklades som en variant av SASM-95 (Jonasson 1996b) som i sin tur är en uppdaterad version av sektormodellen SASM (Aplan & Jonasson, 1992). Den nu använda versionen är både uppdaterad och kraftigt utvecklad och bygger på 2013 som basår.

Modellen beaktar de viktigaste produktionsgrenarna, tillgång och priser på insatsmedel, förädling av produkter till handelsvara, efterfrågan av olika livsmedel och transportkostnader såväl inom Sverige som vid import och export. Den använda versionen har en regional upplösning i 95 produktionsregioner varav 20 finns i Skåne. Dessa 20 är ett tvärsnitt av de fem kommungrupperna, de naturliga jordbruksområdena och stödområdena. I denna rapport redovisas dock enbart uppdelningen i de fem kommungrupperna.

Modelltekniken går i korthet ut på att olika grödor och djurslag kombineras regionalt för att få högsta möjliga ekonomiska utbyte för såväl producent som konsument. Detta sker med hänsyn tagen till varje regions unika tekniska, biologiska, ekonomiska och politiska förutsättningar. Den fråga som modellen besvarar är hur jordbruket skulle se ut om alla jordbrukare gjorde det som var mest lönsamt för dem med de ekonomiska, politiska och tekniska förutsättningar som specificerats i modellen.

Genom att först lösa modellen med nuvarande förutsättningar och sedan ändra en eller flera parametrar kan man se vilken skillnad det skulle bli om de ekonomiska, politiska eller tekniska förutsättningarna var annorlunda. Här sker detta genom att först skapa ett startläge för beräkningarna som är ett modellberäknat utfall för 2013 där tillgängliga arealer och byggnader är hämtade från strukturdata för 2013. Produktionstekniken, jordbrukspolitikerna och priserna är också från 2013. Därefter justeras de tekniska, biologiska, ekonomiska och politiska förutsättningarna till ett tänkt läge 2025 varefter modellen löses. Frågan är då bara vilka priser som kommer gälla år 2025.

Utvecklingen enligt OECD/FAO

Den bästa och mest genomarbetade framtidsprognos som görs för utvecklingen av jordbruket och livsmedelsförsörjningen i världen är den "Outlook" som varje år görs av OECD och FAO. Deras senaste sträcker sig fram till år 2022 (OECD/FAO 2013). Där beskrivs ett globalt jordbruk som i decennier präglats av politiskt skapade produktionsöverskott i industrialiserade länder och stagnerande tillväxt i utvecklingsländerna. De säger vidare att politiska reformer och ekonomisk tillväxt över hela världen har förändrat fundamenta gällande utbud och efterfrågan tillräckligt för att göra jordbruket till en mer marknadsdriven sektor som ger möjligheter till investeringar. Detta särskilt i utvecklingsländerna.

Enligt OECD förväntas konsumtionen av livsmedel fortsätta att öka men ökningstakten blir lägre än tidigare. Den ökade efterfrågan drivs av växande befolkning, högre inkomster, urbanisering och ändrade kostvanor. Expansion av jordbruksproduktionen förväntas också sakta av. Förra årtiondet låg produktionsökningen i genomsnitt på 2,1 procent per år men framöver förväntas takten dämpas till 1,5 procent per år. Den tillväxt som ändå blir förväntas i främst vara i utvecklingsländerna. Detta genom

att de börjar använda känd teknik från västvärlden och att de därmed kan börja komma i kapp gällande avkastningsnivåer mer mera. Sammantaget förväntas utvecklingsländerna stå för 57 procent av tillväxten för spannmål, 74 procent av tillväxten för mejeriprodukter och för hela 80 procent av tillväxten för kött.

Utbudet förväntas ha svårt att hålla jämna steg med efterfrågan och därför förväntas en prisnivå som blir högre än under föregående årtionde. De höga priserna 2011 och 2012 på spannmål och andra vegetabilier ses dock som tillfälliga obalanser. De långsiktiga priserna väntas hamna någonstans mellan dessa och de priser som gällde fram till 2006. Denna justering väntas ske ganska fort. Sannolikt är det vad vi redan upplevt under 2013 när priserna faktiskt föll. Till skillnad från tidigare förväntas därefter priserna på världsmarknaden stiga i takt med inflationen. Tidigare har priserna stått stilla och värdet har då urholkats av inflationen.

Utvecklingen enligt EU-kommissionen

EU-kommissionen har också gjort en framtidsbild (Outlook) där man tittar mer detaljerat på utvecklingen inom EU. Deras senaste framtidsbild sträcker sig till 2023. Den bygger till stor del på rapporten från OECD och FAO men är mer genomarbetad för EU. EU-kommissionen gör vissa justeringar av bedömningarna som gjorts av OECD/FAO. Ett exempel är att EU-kommissionen väntar sig lägre priser på energi än vad OECD/FAO gör. Detta får genomslag i lägre priser för många jordbruksprodukter.

Utsikterna för jordbruksgrödorna uppges vara relativt positiva tack vare en växande efterfrågan i världen. Inom EU förväntas dock efterfrågan endast öka marginellt. Totalt beräknas spannmålsproduktionen öka med 4 procent eller 12 miljoner ton. Huvuddelen av ökningen förväntas ske i de 13 relativt nya medlemsländerna i öst (EU-N13). I EU-15 där Sverige ingår, förväntas produktionen enbart öka med 1,5 procent under hela tioårsperioden. Liknande utveckling väntas för oljeväxterna.

Köttbranschen i EU förväntas att få draghjälp av en stark efterfrågan på världsmarknaden som drivs av förbättrade ekonomiska villkor i stora delar av världen. Under prognosperioden väntas fjäderfäkött förblir den mest växande produkten, detta tack vare dess låga pris, dess bekvämlighet och dess hälsosamma bild. Huvuddelen av tillväxten förväntas vara i de nyare medlemsländerna medan EU-15 bara får en svag ökning. Produktionen av griskött förutspås också öka medan nötkött och lamm förväntas minska.

Enligt EU-kommissionen är utsikterna för mjölk och mjölkprodukter gynnsamma både i världen och på inhemska marknader. Avskaffandet av mjölkkvoterna sätter dock press på marknaden eftersom vissa länder som nu bromsas av kvoterna kommer att expandera. Detta medför en prispress som gör att andra tvingas minska sin produktion. Sverige är ett av dessa länder eftersom vi redan är i ett läge där vi inte klarar att fylla den nationella mjölkkvoten. Enligt EU-kommissionens beräkningar handlar det om en minskning med 7 procent i Sverige medan genomsnittet i EU ökar med 9 procent. Det är bara Kroatien och Ungern som förväntas tappa mer produktion än Sverige.

EU-kommissionen har också gjort en prognos gällande jordbrukarnas inkomster. Den utveckling som förutspås är att den totala inkomsten kommer minska men att behovet av arbetskraft minskar snabbare. Inkomsten per timme förväntas därmed öka med 1,8 procent per år från 2013 till 2023. Det är dock stora skillnader i arbetsinkomst inom EU idag. Därför förväntas de relativt nya medlemsländerna få en betydligt snabbare inkomstökning än de mer etablerade länderna i EU-15 där Sverige ingår. Enligt EU-kommissionens beräkningar stannar den reala inkomstökningen per timme på 6,6 procent i EU-15. Detta under 10 år. Under samma tid beräknas ökningen bli 40 procent i de

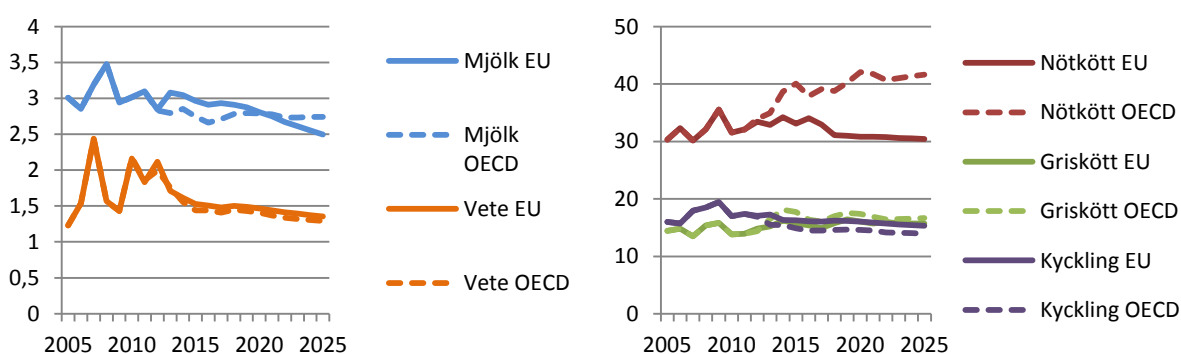
nyare medlemsländerna. Detta uppges medföra att klyftan mellan de absoluta nivåerna av jordbrukets inkomster per arbetstagare kommer att minska mellan EU-15 och EU-N13 men att de ändå förblir betydande.

En reflektion till dessa uppgifter är att EU-kommissionen förutspår att jordbrukarna i EU-15 får en real inkomstutveckling på 6,6 procent under samma tid som den övriga befolkningen i dessa länder får en real inkomstökning på 18,4 procent. Jordbrukarnas inkomstutveckling förväntas alltså halka efter med ungefär en procent per år. Detta är inget som uppkommer utan ganska hård press på lönsamheten. Det kan också ifrågasättas om avtalen för anställd personal kommer att slutas med så svag löneutveckling jämfört med andra branscher.

Fyra framtidsscenarier

Framtidsbilderna som tagits fram av OECD/FAO och av EU-kommissionen säger inte mycket om hur det blir i Skåne men de kan ligga till grund för scenarier som sedan kan modellberäknas. Det blir då ett scenario med EU-kommissionens framtidsbild och en med den bild som OECD/FAO ger. Den information som hämtas från dessa studier är de priser som den skånske bonden möter på EU-marknaden och där skiljer sig bedömningarna en del. En skillnad gäller energipriserna. Detta påverkar kostnaderna för diesel, el, gödning mm. Här ligger OECD/FAO högre än EU-kommissionen. En annan gäller priserna på animalier och vissa fodermedel. Även här ligger OECD/FAO högre än EU-kommissionen och då främst för nötkött och mjölk. Kycklingen är undantaget där EU-kommissionen ligger högre i förväntat pris.

Figur 12 Priser på EU-marknaden 2005-2013 med prognos till 2022 och framskrivning till 2030 (kr/kg i 2013 års penningvärde).

Källa: Bearbetning av data från OECD/FAO 2013 och EU-kommissionen 2013

En annan osäkerhet är utvecklingen av EU-ersättningarna. I skrivandets stund pågår ett arbete med ändrade regler för den kommande perioden. Mycket är oklart men Jordbruksdepartementet har lagt som huvudförslag att gårdsstöden skall jämnas ut och att 13 procent av gårdsstödet ska läggas över till ett djurbidrag på 800 kr till alla nötkreatur som är över 1 år. Detta ger två politiska scenarier, ett med nuvarande regler och ett med de föreslagna ändringarna.

Kombineras de båda prisscenarierna med de båda politiska scenarierna erhålls totalt fyra framtidsscenarier:

2025 med priser enligt EU-kommissionen och nuvarande gårdsstöd

2025 med priser enligt EU-kommissionen och föreslaget gårdsstöd

2025 med priser enligt OECD/FAO och nuvarande gårdsstöd

2025 med priser enligt OECD/FAO och föreslaget gårdsstöd

En viktig förändring vid scenarierna 2025 är att byggnadsbeståndet görs påverkbart. I referensscenariot för 2013 finns en bas av fasta resurser (mark och byggnader) där utnyttjandet kan varieras fritt. Den lösningen blir dock hårt styrd av aktuellt byggnadsbestånd. Det går inte ha mer djur och det finns ingen anledning att ha mindre så länge som det blir någon krona över till byggnaden. Delar av byggnadsbeståndet utrangeras dock innan 2025 vilket innebär att oförändrad produktion kräver vissa nyinvesteringar. 60 procent av djurstallarna antas fortfarande kunna användas år 2025 utan annat än löpande underhåll, 20 procent utrangeras helt och kvarvarande 20 procent kan användas men det krävs större eller mindre ombyggnader och renoveringar. Dessutom öppnas det en möjlighet att investera i mer byggnader vilket inte bara ger möjlighet till återinvesteringar av de utrangerade byggnaderna utan även gör det möjligt att öka djurhållningen. En spärr har dock satts så att antalet djur av ett visst djurslag inte ökar med mer än 17,5 procent i någon produktionsregion.

En annan förändring är att ett trendmässigt bortfall av åker och betesmark har lagts in. Bortfallet är 0,24 procent per år och det blir ett bortfall med 2,8 procent fram till 2025. Huvuddelen av bortfallet beror på att marken tas i anspråk för vägar eller bebyggelse.

Den tekniska utvecklingen är beaktad i samtliga framtidsscenarier genom att skördenivåer med mera räknas upp enligt den långsiktiga trenden. Behovet av insatsmedel per hektar eller per djur minskas också enligt den trendmässiga produktivitetsutvecklingen. Priserna för arbetskraft ändras enligt konjunkturinstitutets långtidsprognos. Där anges lite varierande uppgifter de första åren och sedan en ökning med 3,8 procent per år. Omräknat blir detta 1,8 procent reall vilket ger en total real ökning med 22 procent mellan 2013 och 2025. Detta är tre gånger snabbare ökningstakt än vad EU-kommissionen har räknat med i sin prognos.

När det gäller insatsmedel har prisutvecklingen baserats på en framskrivning av utvecklingen i Sverige de senaste 10 åren. Takten har dock justerats för ändrade växelkurser och ändrat energipris. Detta innebär att priserna för drivmedel och gödning är högre i scenarierna med priser från OECD/FAO än från EU-kommissionen. Foder beräknas internt i modellen när det gäller inhemsk råvara. Importfoder har antagits ha en prisutveckling liknande andra vegetabilier.

För att få full jämförbarhet har ett extra referensscenario beräknats där de tekniska, biologiska och ekonomiska förutsättningarna ligger kvar som 2013 men där tidsperspektivet ändras till 2025 genom att dynamiken i byggnadsbeståndets utveckling aktiveras. Detta scenario fångar upp de obalanser som finns 2013 och visar hur det egentligen skulle ha varit om jordbrukarna hade haft 12 år på sig att anpassa sig till de förutsättningar som gällde 2013. När detta scenario jämförs med scenarierna för 2025 är skillnaderna som uppkommer helt beroende av de ekonomiska tekniska och politiska förändringar som lagts in. Jämförs detta scenario för 2013 med läget 2013 får man även med de obalanser som fanns 2013, t ex att lönsamheten inte är tillräcklig för att klara nödvändiga återinvesteringar men att den är tillräcklig för att köra på så länge som byggnaderna är okej.

Resultat av modellberäkningarna

Trots stora skillnader i priser och EU-ersättningar uppvisar de fyra framtidsscenarierna en relativt samstämmig bild när det gäller det skånska lantbrukets framtid. Produktionen ökar någon men det krävs färre personer för att klara detta. Den brukade arealen och antalet djur minskar också lite och detta är fullt möjligt tack vara högre skördat per hektar och högre avkastning per djur i termer av avkastning per ko och antal smågrisar per sugga. Modellberäkningarna visar också det som egentligen är inbyggt i scenarierna, att priserna sjunker och att EU-ersättningarna minskar i värde.

De lägre priserna framgår genom att värdet av produktionen minskar trots att volymen ökar. Skillnaden är störst i de scenarier som baseras på EU-kommissionens prognos. I genomsnitt ligger minskningen på 17 procent vilket är nästan lika mycket som inflationen. Priserna på jordbruksprodukter förväntas alltså stå still nominellt räknat medan allt annat stiger i takt med inflationen eller mer. Enligt prognosen från OECD/FAO är prisutvecklingen lite starkare. Där stannar den reala prissänkningen på 7 procent. Detta innebär att värdet minskar med några procent trots att volymen ökar.

EU ersättningarna minskar också. Anpassningen till 2013 innebär en minskning med ett par procent och detta är främst orsakat av att arealen minskar till följd av vägar och bebyggelse. Det styrs alltså av annat än jordbruket.

I de fyra framtidsscenarierna är dock ersättningarna avsevärt lägre. Den viktigaste förklaringen till detta är att ersättningarna är fastställda i kronor eller euro vilket innebär att de äts upp av inflationen om inte nya pengar skjuts till. Fram till 2025 innebär detta ett reallt bortfall på 20 procent. Ytterligare bortfall i scenarierna med nuvarande ersättning beror främst på att vissa betesmarker blir olönsamma att hålla i hävd och därmed släpps. På denna punkt blir det också en stor skillnad mellan nuvarande och föreslagna regler. Den utjämning och omfördelning som föreslås medför sänkt gårdsstöd på den bästa marken och detta medför mindre pengar till Skåne totalt sett även om skogsbygden gynnas. I pengar handlar det om cirka 200 miljoner som omfördelas från Skåne till andra delar av Sverige.

Tabell 26 Utvecklingen för skånskt lantbruk vid olika framtidsscenarier.

	2013 enligt SASM*	2013 efter anpassn	2025 kom, nuv ers	EU- 2025 kom, förslag	EU- 2025 OECD, nuv ers	2025 OECD, förslag
Produktionsvärde	100	96	84	85	98	97
Produktionsvolym	100	97	102	103	105	104
Sysselsättning	100	98	75	79	86	87
EU-ersättningar	100	98	76	62	79	65

Källa: Modellberäkningar.

Att produktpriserna sjunker samtligt som priserna på produktionsmedel ökar är i grunden en naturlig effekt av den tekniska utvecklingen. Kostnaderna sjunker hela tiden genom att det går att producera mer med mindre insatser och detta förmedlas till konsumenten som sänkt pris. Bortsett från viss politisk påverka är detta också grunden till att de internationella priserna sjunker vilket ligger inbyggt i scenarierna från OECD och EU-kommissionen. Problemet är om andra har en snabbare teknisk utveckling än vad man själv har eftersom priserna då sjunker snabbare än vad man lyckas kompensera genom ökad produktivitet. Detta är just det som västvärlden förväntas drabbas av de kommande åren och det drabbar då även Skåne.

I EU-kommissionens prognos visar detta sig genom att jordbrukaren i Västeuropa förväntas få en löneutveckling som är långsammare än i samhället i övrigt. I SASM-modellen förutsätts jordbrukarna och lantarbetarna kräva samma löneutveckling som andra grupper för att stanna kvar i näringen. Pressad lönsamhet återspeglas då istället i uteblivna återinvesteringar i byggnader, sänkt produktion eller sänkta markvärden. I många delar av Sverige blir lönsamheten så låg att produktionen minskar.

Skåne klarar sig bättre genom att lönsamheten och markvärdena är högre idag. Därför blir den största effekten på markvärdet. I SASM mäts detta i en årlig jordränta som närmast kan liknas vid betalningsförmågan för arrende. Blir värdet noll tas marken ut produktion. Detta händer med en del betesmarker. Åkrarna blir dock kvar. I de flesta fall eftersom det är lönsamt att odla marken men i skogsbygderna kan det vara i kraft av gårdsstödet förutsätter att marken förblir åker.

Värdet på marken kan komma att sjunka kraftigt om prognoserna slår in. Procentuellt sett påverkas mellanbygden kraftigast men i absoluta tal är effekten störst för den bästa marken och då speciellt om gårdsstödet jämnas ut och sänks till förmån för ett djurbidrag.

I slättbygden med specialiserad växtodling skulle OECD:s prognos kombinerad med föreslagna ändringar av gårdsstödet sätta störst press på lönsamheten. Det handlar då om ett bortfall på 2 300 kronor per hektar. Minst bortfall ger EU-kommissionens prognos och nuvarande gårdsstöd. Då är bortfallet 1 200 kronor per hektar.

I skogsbygden är det tvärt om. Där ger EU-kommissionens prognos och nuvarande gårdsstöd ett bortfall på 1 000 kronor per hektar medan bortfallet med scenario 4 stannar på 400 kronor per hektar. Det bör dock påpekas att betalningsförmågan för marken i skogsbygden ligger under gårdsstödet i samtliga scenarier. Produktionen bär sig alltså inte utan det handlar om att kunna lyfta gårdsstöd till lägsta möjliga kostande för skötseln. Redan idag ligger många marker nära denna gräns.

Tabell 27 Ändrad lönsamhet för skånskt lantbruk vid olika framtidsscenarier.

	2013 enligt SASM	2013 efter anpassn	Scen 1. EU-kom, nuv ers	Scen 2. EU-kom, förslag	Scen 3. OECD, nuv ers	Scen 4. OECD, förslag
Markvärde åker i						
Slättbygd, spec	100	99	70	53	62	45
Mellanbygd	100	99	67	48	59	40
Skogsbygd	100	98	33	64	64	76

Källa: Modellberäkningar.

Skillnader mellan produktionsgrenar

När produktionsvolymen delas upp på enskilda produktionsgrenar framkommer vissa skillnader som inte syns i det stora hela. Spannmål och oljevaxter ökar i samtliga scenarier. Detta i kraft av högre skörd per hektar och relativt oförändrad areal. Potatisen förväntas inte att få motsvarande ökning utan där minskar arealen i takt med att skördarna ökar vilket ger en oförändrad produktion.

Sockerbetorna är svårare att beräkna. Nu styrs produktionen av kvoter men detta system avskaffas 2017. Effekten blir lägre pris på grund av ökat utbud från de länder som hämmas mest av kvoteringen. Enligt EU-kommissionens beräkningar kan det handla om en real prissänkning med 28 procent fram

till år 2025 för sockerbetor. Detta skulle göra att sockerbetorna blev mindre lönsamma än spannmål och oljeväxter och därför skulle odlingen upphöra. Enligt prognosen från OECD/FAO skulle prissänkningen bli mindre (18 procent) och då skulle det stå och väga. På vissa marker är sockerbetorna mer lönsamma än spannmål och oljeväxter men inte på alla. Osäkerheten är dock mycket stor i dessa beräkningar. Alternativet med minskad odling som kommer fram i SAMS finns heller inte i praktiken. I verkligheten är det mycket upp till Danisco hur de agerar. Antingen tror de på betodlingen i Skåne och då betalar de ett pris som gör att de får in så mycket betor att de kan köra sockerbruket för fullt eller också bestämmer de sig för att stänga bruket och då upphör odlingen. Något mellanting finns inte. Den areal som skulle kunna komma till eller falla från med betor skulle istället användas till spannmål och oljeväxter.

Tabell 28 Beräknad produktion vid olika framtidsscenarier (1000 ton).

	2013 enligt SASM	2013 efter anpassn	2025 kom, nuv ers	EU- 2025 kom, förslag	2025 EU- OECD, nuv ers	2025 OECD, förslag
Spannmål	1 545	1 478	1 921	1 841	1 640	1 600
Oljeväxter	111	107	151	145	139	136
Potatis	386	386	376	374	374	376
Sockerbetor	2 243	2 343	0	0	510	510
Mjök	318	333	316	330	417	417
Nötkött	14	14	11	16	19	20
Griskött	64	54	74	74	74	74

Källa: Modellberäkningar.

Utvecklingen för mjölken är intressant. Trenden är att volymen minskar men som påtalats tidigare finns tecken på ett trendbrott de senaste åren. Detta visar sig också i modellberäkningarna. Redan i beräkningen med anpassningar till förutsättningarna 2013 så sticker Skåne ut. Enligt denna beräkning var lönsamheten i Skåne tillräckligt hög för att kunna motivera nyinvesteringar och expansion. Detta samtidigt som volymen skulle minskat med 15 procent i Sverige som helhet.

Konkurrenskraften för skånsk mjölkproduktion är också stark i de fyra framtidsscenarierna. Trots stora skillnader i priser och ersättningar handlar det genomgående om oförändrad eller ökande volym. Scenario 3 och 4 får samma volym eftersom beräkningarna har slagit i spärren för hur mycket en produktionsgren tillåts expandera i modellberäkningen. Utfallet i Skåne kan jämföras med Sverige som helhet där priserna från OECD skulle ge ökad volym men där de lägre priserna som förutspås av EU-kommissionen skulle leda till stora problem. I värsta fall en halvering av produktionen.

När det gäller am- och dikor indikerar trenden att huvuddelen av de 35 000 am- och dikor som finns idag kommer att vara kvar år 2025. Modellen indikerar att det med de förutsättningar som gällde 2013 bara var ekonomiskt motiverat med 22 000 am- och dikor i Skåne och att antalet borde minska i takt med att byggnaderna utträngas. Detta eftersom lönsamheten inte täcker kostnaden för återinvesteringar. De fyra framtidsscenarierna ger väldigt olika resultat just för dikorna. Detta eftersom det är stora skillnader i pris för nötkött och för ersättningar till diko-produktionen.

Omfördelningen av gårdsstödet visar sig vara viktigast. Med 800 kronor i djurbidrag per nötkreatur över 1 år och med den högre ersättning till betesmarkerna som följer av utjämnade gårdsstöd skulle den nuvarande nivån på 35 000 kor faktiskt kunna vara ekonomiskt motiverad. Detta innebär

sannolikt att det skulle kunna bli ändå fler. Med nuvarande gårdsstöd och EU kommissionens låga priser blir förutsättningarna nästa de samma som 2013. Detta borde betyda minskande antal framöver. Slår OECD:s prisprognos in blir läget något bättre och då blir det ekonomiska trycket på att minska produktionen inte lika stort.

Antalet ungdjur och volymen slaktdjur är starkt kopplad till utvecklingen av antalet mjölkkor och antalet am- och dikor. Det finns dock en möjlighet flytta kalvar och ungdjur regionalt vilket innebär att skånska kalvar kan födas upp på i andra delar av Sverige eller tvärt om. Viss handel förväntas förekomma vilket gör att volymen nötkött inte följer antalet kor fullt ut men i stora drag föds kalvarna upp i närheten av där de föds.

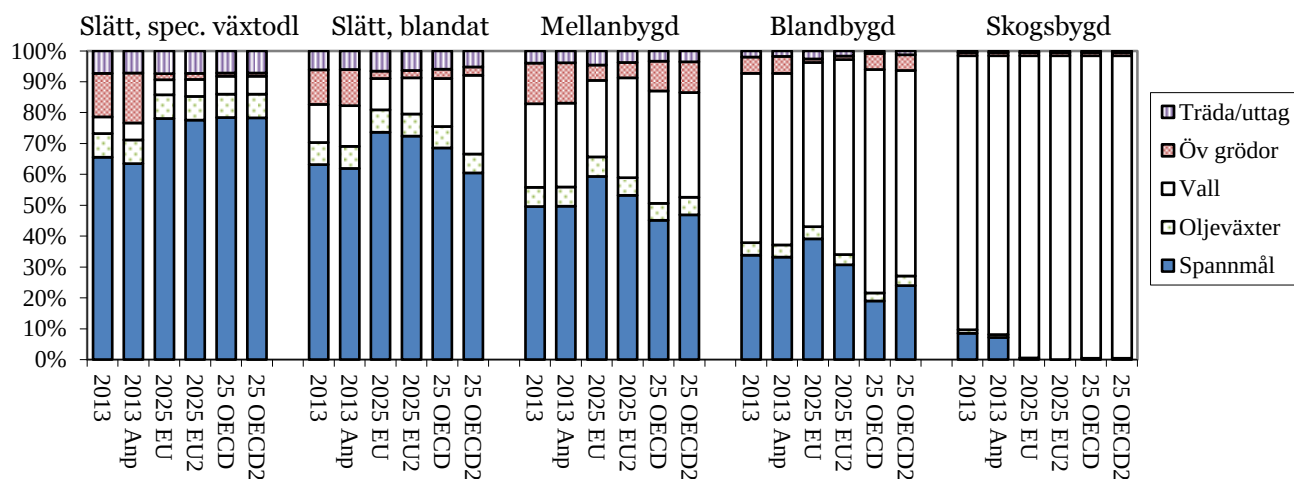
Gris, kyckling och ägg förutspås få en god utveckling. De prisändringar som uppkommer skulle i stort sett motsvara de produktivetsförbättringar som sker. För kyckling och ägg går det jämnt upp vilket innebär oförändrad volym. Grisproduktionen skulle till och med kunna öka. Detta förutsätter dock att produktivetsökningarna fortsätter i samma takt som nu med allt fler levande smågrisar per suga och år.

Regionala skillnader inom Skåne

Eftersom Skåne är uppdelat i fem regioner kan man även få fram de förväntade regionala skillnaderna. Dessa är betydande om man tittar på jordbruket karaktär men förändringen skiljer sig mindre. Det finns två genomgående saker som slår igenom i alla regioner. Den ena är sockerbetornas framtid. Minskar betodlingen blir det mer spannmål istället. Den andra gäller omfattningen av mjölk och kött produktionen (nötköttet) och därmed även vallodlingen. I scenario ett är antalet djur lägst, då är det färre än idag. Antalet djur ökar sedan från scenario till scenario för att bli flest i scenario 4. Där blir det fler än idag. Mönstret är samma i alla regioner men genomslaget är störst i skogsbygden.

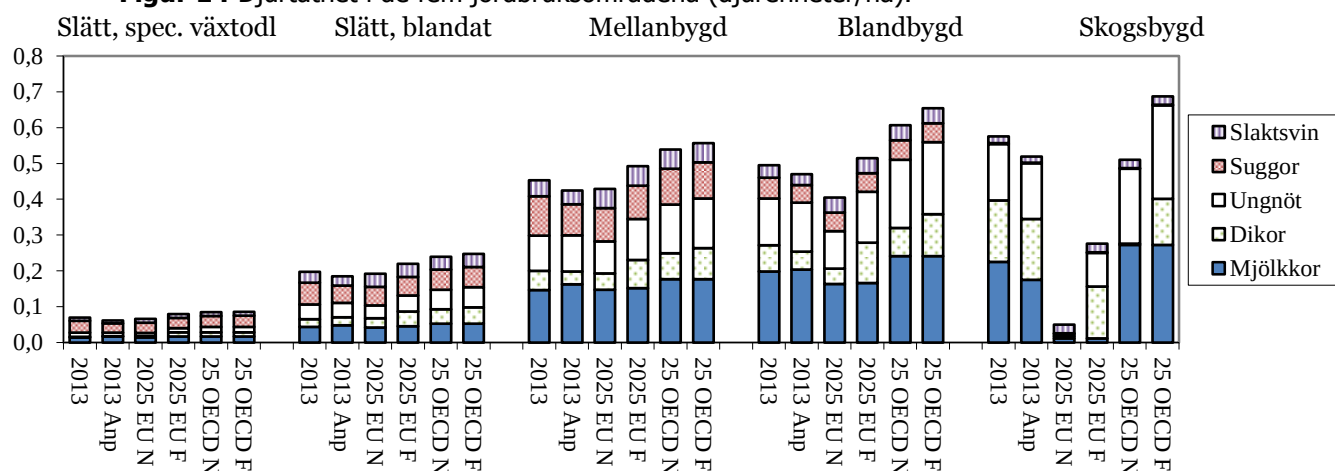
I Skogsbygden är skillnaden mellan scenarierna helt avgörande för utvecklingen. I scenario 4 finns en livskraftig produktion både av mjölk och av nötkött. Detta kräver ett aktivt brukande av marken och det finns tillräckligt med djur för att hålla de flesta betesmarkerna i hävd. Detta ger en grund för en levande landsbygd. Skulle istället scenario 1 bli verklighet försvinner de ekonomiska förutsättningarna för en aktiv produktion. Djurhållningen upphör nästan helt och vallen hålls bara i tillräckligt skick för att uppfylla kraven för gårdsstöd. Nyttjandegraden blir låg. Genomgående framstår det dessutom som att spannmålen inte har någon framtid i skogsbygden. Odlingen upphör och vallarna förnyas utan spannmål som skyddsgröda. Delar av blandbygden får likartad effekt.

Figur 13 Beräknad grödfördelning i de fem jordbruksområdena.

Källa: Modellberäkningar.

Figur 14 Djurtäthet i de fem jordbruksområdena (djurenheter/ha).

Källa: Modellberäkningar.

Sammanfattning

Resultatet av de olika framtidsscenarierna visar att jordbruksproduktionen i Skåne är stabil och konkurrenskraftig. Volymerna förväntas öka något trots att arealen åker minskar till följd av vägar, byggnationer mm. Detta i kraft av högre skördar. Antalet sysselsatta förväntas dock minska som en följd av effektivare produktionsmetoder.

Modellberäkningarna indikerar också att det kan bli tufft för de enskilda lantbrukarna. Lönsamheten beräknas sjunka i samtliga framtidsscenarier. I de flesta delarna av Skåne slår detta mot betalningsförmågan på mark och i förlängningen på markvärdet. I vissa fall handlar det om ett par tusen kronor per hektar vilket är klart kännbart i plånboken. Detta särskilt för dem som är högt skuldsatta. I skogsbygden är lönsamheten så pass låg redan idag att ytterligare press kan medföra att produktionen upphör. Där är skillnaden i utfall mellan de olika scenarierna ganska stor. I ett fall slås i stort sett all produktion ut och i ett annat kan mjölk och köttproduktionen expandera.

Socketbetorna framtid är också oviss. De priser som förutspås av EU-kommissionen är så pass låga att det är tveksamt om odlingen kan bestå. OECD/FAO ligger lite högre i sin bedömning men även då blir lönsamheten lägre än idag. Skillnaden i lönsamhet gentemot spannmål blir försumbar. Vad som verkligen händer är i hög grad beroende av hur Danisco agerar.

Referenser

Apland, J. & Jonasson, L. 1992. *The conceptual Background and Structure of SASM: A Swedish Agricultural Sector Model*. Rapport 45. Sveriges lantbruksuniversitet, inst för ekonomi. Uppsala.

EU-kommissionen. 2013. *Prospects for Agricultural Markets and Income in the EU 2013-2023*.

Jonasson, L. 1996a. *Mathematical programming for sector analysis - some applications, evaluations and methodological proposals*. Avhandling 18. Sveriges lantbruksuniversitet, inst för ekonomi. Uppsala.

Jonasson, L. 1996b. *Jordbrukets anpassning till EU - modellberäkningar på kort och medellång sikt*. Rapport från LES, livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden. Stockholm.

Jonasson, L. 1997. *Lantbruk och livsmedelsindustri i Skåne*. Rapport från LES, livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden. Stockholm.

Jonasson, O., Höijer, E. & Björkman, T. 1937. *Jordbruksatlas över Sverige*. Lantbrukssällskapets Tidskriftsaktiebolag (LT). Stockholm.

Jonasson, L. *Lantbruk och lantbrukare i Skåne*. Rapport från Länsstyrelsen i Skåne län. Kristianstad.

Jørgensen, C. 2013. *Från gröda till föda – skånsk livsmedelsindustri i siffror*. Rapport 2013:3. AgriFoods Economics Centre. Lund

OECD/FAO. 2013. *OECD-FAO Agricultural Outlook, 2013-2022*.

SCB. 2001-2013. *Jordbruksstatistisk årsbok*. Örebro.

SCB. *Jordbruksverkets statistikdatabas*. Tillgänglig via www.jordbruksverket.se.

Länssstyrelsen
Skåne

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Aktiviteten är delfinansierad med EU-medel via Länssstyrelsen i Skåne

